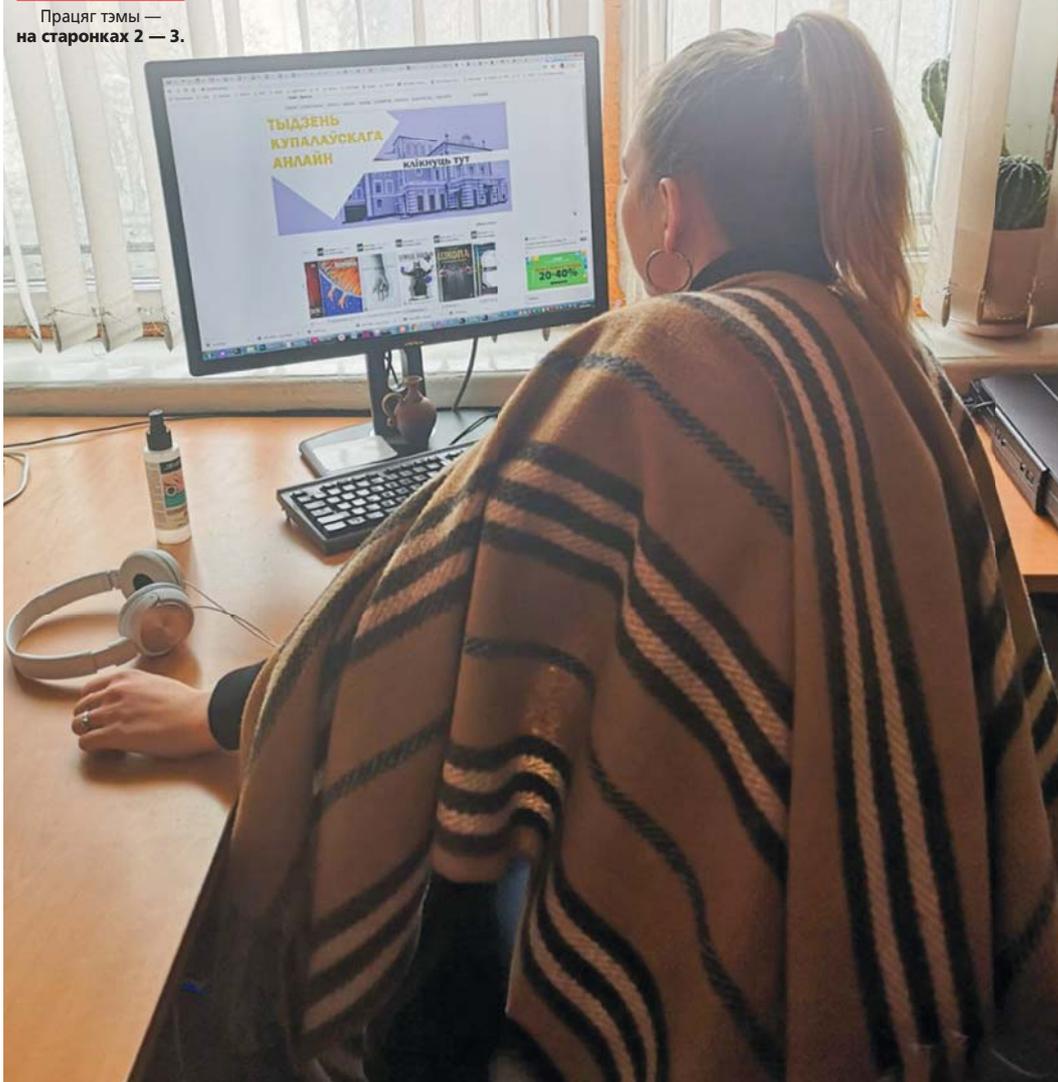

У сённяшніх рэаліях новыя формы сустрэчы з глядачамі засвойваюць беларускія тэатры — выходзяць у інтэрнэт. Адзін за адным нашы лепшыя калектывы прапануюць запісы і прамыя трансляцыі сваіх спектакляў у вольным анлайн-доступе. Што можна пабачыць у бліжэйшы час і як далучыцца да тэатральнага мастацтва, не выходзячы з дому — у нашым аглядзе.

Працяг тэмы — на старонках 2 — 3.

На хвалях анлайн-прасторы

Соцыум

Вярнуць артэфакт

Сёння ў Беларусі ўсё часцей уздымаецца пытанне рэстытуцыі — вяртання на радзіму гісторыка-культурнай спадчыны... ст. 4

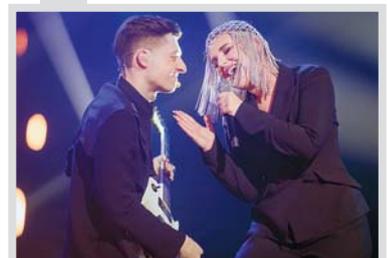
“Сонца” адхілілі...

Станцыя метро “Кавальская слабада”, размешчаная ў звычайным для Мінска “спальніку”, будзе куды больш насычаная арт-аб’ектамі за тры свае “сястрычкі”. ст. 5

Фрыстайл

Адкладзеная перамога VAL

Пра “Еўрабачанне”, пра тое, што далі шматлікія перамогі ў конкурсах, і як ад працы ў аркестры перайсці да стварэння моднай і актуальнай музыкі мы пагутарым з Валерыяй Грыбусавай. ст. 7

На хвалях анлайн-прасторы

(Заканчэнне.
Пачатак на старонцы 1.)

Па іроніі лёсу і па тэатральнаму эфектна пачатак хвалі анлайн-паказаў супаў з Сусветным днём тэатра 27 сакавіка. Наш самы знакаміты калектыў — тэатр імя Я. Купалы — прамой трансляцыяй легендарнай "Паўлінкі" распачаў акцыю "Тыздзень Купалаўскага анлайн": да прагляду ў гэты вечар падключыліся каля 20-ці тысяч гледачоў. Як адзначыў генеральны дырэктар тэатра Павел Латушка, "праект мае мэту стварыць дадатковыя магчымасці для прагляду максімальна шырокай аўдыторыі (аматарамі беларускага тэатральнага мастацтва, беларускай дыяспары, грамадзянамі Беларусі, якія па розных абставінах затрымаліся за мяжой, і замежнымі грамадзянамі, якія цікавяцца тэатральным мастацтвам) пастановаў галоўнага драматычнага тэатра краіны". Акрамя "Паўлінкі" гледачы змоглі пабачыць яшчэ тры спектаклі ў запісе — "Школу падаткапацельшчыкаў", "Вельтмайстар-акардэон" і "Ураджай" з бягучага рэпертуару, іх паказы збіралі ад 7-мі да 10-ці тысяч гледачоў.

Назіраючы такі поспех, тэатр вырашыў прадоўжыць акцыю, і распрацаваў план на бліжэйшы час. Звярніце ўвагу, што спасылка на спектакль на сайце kupalaski.by і ў сацыяльных сетках дзейная менавіта ў прызначаную дату цягам абмежаванага часу. Такім чынам: у нядзелю 5 красавіка можна пабачыць выёлы "капуцінік" "Жарт to you", які праішоў у Купалаўскім на Дзень тэатра ў 2016 годзе; 7 красавіка ўсе змогуць пабачыць на творчым вечары заслужанай артысткі Беларусі Тамары Міронавай, які адбыўся ў лютым; 8 красавіка будзе паказаны спектакль "Офіс" па п'есе Інгрыд Лаўзунд рэжысёра Кашырыны Аверкавай, а 10 красавіка — "Хам" паводле твора Элізы Ажэшка ў пастаноўцы Аляксандра Гаршэва. І "Офіс", і "Хам" ужо не ідуць на сцэне, тым больш каштоўная магчымасць пабачыць гэтыя творы. Мяркуюцца, што падобная акцыя будзе мець працяг — у

архіве тэатра многа запісаных пастановак, так што варта сачыць за абвесткамі і заходзіць на сайт.

Вялікі тэатр оперы і балета таксама 27 сакавіка моцна парадваў усіх балетаманаў прамой трансляцыяй наўпрост са сцэны тэатра легендарнага балета "Сотворение мира" ў пастаноўцы Валянціна Елізар'ева — прэм'ера адноўленай версіі адбылася гэтай зімой. Трансляцыю вёў тэлеканал "Беларусь 3", далучыцца да яе можна было і ў інтэрнэце. Увогуле, гэты тэлеканал адзін у добрай якасці цэлы шэраг спектакляў і канцэртаў нашага Вялікага тэатра, і на YouTube-канале "Беларусь 3" у любы момант і абсалютна бясплатна можна паглядзець прэм'еры і пастаноўкі нядаўняга часу: напрыклад, оперу "Князь Ігар", прэм'ерай якой адкрываўся цяперашні тэатральны сезон, оперы "Карэн" і "Царская нявеста", канцэрты з "Каляднага опернага форуму", што праходзіў у Вялікім тэатры ў снежны мінулага года, у тым

Южакова і 5 сакавіка "Любоў людзей" рэжысёра Дзмітрыя Багаслаўскага. І Тэатр беларускай драматургіі вырашыў падоўжыць акцыю, увесць наступны тыздзень можна будзе паглядзець і пастаноўкі, якія зараз ідуць на сцэне. Расклад такі: 7.04 — "Мабыць?", 8.04 — "Шчаслівы муж", 9.04 — "Гэта ўсе яна", 10.04 — "Белы анёл з чорнымі крыламі", 11.04 — "А мне не сорамна!". Гэты тыздзень прысвячаецца памяці Гарыка Вяпшкоўскага, які ў свой час служыў у РТБД: іграў у некалькіх спектаклях, у тым ліку ў спектаклі "Шчаслівы муж", быў віцэаператарам у спектаклі "Гэта ўсе яна", і гэтак далей.

Многія тэатры падключаюцца да падобных акцый згодна са сваімі магчымасцямі і колькасцю адзнятых пастановак, многія, мабыць, яшчэ абвешчваюць пра анлайн-паказы. Што вядома зараз — напрыклад, Гродзенскі абласны драматычны тэатр з 27 сакавіка адкрыў анлайн-доступ да некаторых сваіх спектакляў. У любы час на YouTube-канале TheDramagrodno можна паглядзець дзве пастаноўкі 2019 года — "Камедыю пра нешчаслівага селяніна, яго жонку Маланку, жыда Давіда і Чорта, які страціў сэнс існавання" рэ-

"Дэбют".

BelarusDocs: лепшае айчыннае ў рэальным часе

7 красавіка распачнецца самы што ні на ёсць фестывальны тыздзень аднаго з самых чаканых кінафорумаў вясны — праз тры дні бярэ старт анлайн фестываль дакументальнага кіно BelarusDocs. Ні ў якім разе не заклікаю амацараў кіно кудысьці бегчы: паглядзець яго фільмы вы зможаце, не падымаючыся з канапы.

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ

Гэта цудоўная ініцыятыва — глядзець беларускае дакументальнае кіно належыць кінарэжысёру, фатографу і кінаэнтузіясту Алесю Лапо. Літаральна толькі ў пазамінулым нумары "К" пісала пра кароткаметражную карціну маладога кінамагарафіста — "Усе менапрымствы згодна з планам", якая атрымала Гран-пры на Міжнародным кінафестывалі "Нефільтраванае кіно". І вось зараз прыйшоў час нагадаць пра яшчэ адзін кірунак дзейнасці Алеся — акрамя ўласна рэжысёрскай практыкі, ён ладзіць анлайн фестываль з мэтай папулярызавання айчыннай дакументалістыкі.

Насамрэч, BelarusDocs ладзіцца ўжо ў трэці раз. Першы анлайн форум адбыўся ў 2016 годзе. За сем дзён на адным з буйных парталаў краіны кінамагарафіст паглядзеў сем фільмаў бела-

рускіх дакументалістаў. Інтэрнэт-аўдыторыя сабралася не толькі з айчынных прыхільнікаў дакументальнага кіно, — праграму фесту ашаніла і публіка з 36 краін свету. Чатыры з паловай тысячы праглядаў — такім быў вынік першага сезона.

2018 год — тая ж інтэрнэт-пляцоўка, сем новых фільмаў беларускіх аўтараў, і аўдыторыя ўжо з 57 краін свету.

У гэтым годзе арганізатары фесту вырашылі пайсці далей. Фестываль займеў свой персанальны сайт на дзвюх мовах — беларускай і англійскай — belarusdocs.com. Упершыню абвешчана неформальная ўзнагарода лепшаму фільму, выбранаму праз галасаванне гледачоў — "Прыз глядацкіх сімпатый". Прычым, стаць часткай глядацкага журы можа кожны — дастаткова толькі запоўніць адмысловую анкету і паглядзець усе фільмы праграмы.

Па-трэцяе, BelarusDocs адкрылі рахунак на адной з краўдфандынгавых платформаў — менавіта праз датацыі гледачоў фестываль, умовай існавання якога з'яўляецца свая інтэрнэт-

"Стварэнне свету".

ФОТА: ТАЦЦЫНЫ МАТУСЕВІЧ

ліку і канцэрт зорак сусветнай оперы. І нямаюць іншага вельмі цікавага. Так што амацары оперы і балета таксама з дапамогай інтэрнэта змогуць задаволяць сваю патрэбу ў мастацтве.

Яшчэ адзін тэатр, які ўваходзіць у спіс самых папулярных і любімых гледачамі ў Беларусі, — Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі. 3 27 сакавіка на працягу дзесяці дзён на YouTube-канале РТБД можна было глядзець разнастайныя спектаклі. Акцыя пачалася фольк-операй "Адвечная песня" ў пастаноўцы рэжысёра Сяргея Кавальчыка, а заканчваецца паказамі 4 красавіка спектакляў "Дажыць да прэм'еры" рэжысёра Паўла Харланчука-

жысёра Генадзя Мушперта і п'есе Генрыка Бэсна "Когда мы, мертвыя, пробуждаемся" ў пастаноўцы Саўлюса Варнаса, а таксама спектакль 1997 года "Панночка". Юным гледачам прызначана казка "Слоненек і Луна".

Гродзенскі абласны тэатр лялек яшчэ 21 сакавіка пачаў выкладаць у вольны доступ шэраг сваіх самых папулярных спектакляў. Заходзіць на youtube-канале Grodno Puppet Theatre і глядзець, што на гэты момант там у анлайн-рэпертуры.

Гэтаксама і Магілёўскі драматычны тэатр і Магілёўскі абласны тэатр лялек пацеляюцца ў інтэрнэце сваёй творчасцю: падключаюцца да суполк тэлеканала "Беларусь 4 Магілёў" "Вонкактэ" ўсе выхадныя дні ў красавіку. Магілёўскі драматычны тэатр на гэты момант прапануе такі расклад: 5.04 — "Последняя лентка Крэпта (бенефіс народнага артыста Беларусі Рыгора Беларускаўскага), 11.04 — "Крейцера соната", 12.04 — "Фрекен Жюлі", 19.04 — "В маленькй усадьбе", 25.04 — "Скорина".

Сачыце за навінамі — тэатральны анлайн-рэпертуар будзе абнаўляцца і пашырацца.
Надзея КУДРЭЙКА

Страта

ВІЛЬКІН Станіслаў Уладзіслававіч

2 красавіка 2020 года на 63-м годзе жыцця пасля цяжкай і працяглай хваробы заўчасна памёр таленавіты акцёр тэатра і кіно, артыст драмы — вядучы майстар сцэны заслужанага калектыву Рэспублікі Беларусь "Тэатр-студыя кінаакцёра Нацыянальнай кінастудыі "Беларусьфільм", выбітны тэатральны педагог, член Беларускага саюза тэатральных дзеячў, Беларускага саюза кінамагарафістаў і Беларускай гільдыі акцёраў кіно Станіслаў Уладзіслававіч ВІЛЬКІН.

У нашай памяці Станіслаў назаўжды застанеца спраўднім майстрам сцэны і экрана, які самааддана служыў мастацтву тэатра і кіно, выдатным чалавекам, сябрам, мужам і бацькам. Выказваем шчырыя спачуванні родным і блізкім нябожчыка. Светлая памяць!

Міністр культуры Рэспублікі Беларусь Ю.П.Бондар, генеральны дырэктар Нацыянальнай кінастудыі "Беларусьфільм" У.М.Карачэўскі, дырэктар тэатр-студыі кінаакцёра А.В.Сцебакова, мастацкі кіраўнік тэатра, заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь, народны артыст Беларусі А.В.Яфрэмаў, калектыў тэатр-студыі кінаакцёра

КУЛЬТУРА
ШТОТЫДНЕВАЯ ГРАМАДСКА-ПАПЫЛЧНАЯ, ДЛЯ ДАСВУГ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдавецтва з кастрычніка 1991 года.
Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Адказны сакратар — Юры КАРПЕНКА; **рэдактар аддзелаў**: Яўген РАГІН; **агладальнікі** **рэдакцыі**: Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ, Надзея КУДРЭЙКА, Антон РУДАК, Ілья СВІРЧІН, Юры ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльны карэспандант**: Пётр БАСІЛЕЎСкі; **мастацкі рэдактар** — Наталля ОВАД; **карэктар** — Таццяна ПАЎЛІНЬКА.
Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.
Выдавец — Рэдакцыйна-выдавельская ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА".
Дырэктар — СЛАБОДЗІН Ірына Аляксееўна;
першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна.
Прыёмная: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Чацвёрты паверх. Бюлетэны: (017) 334 57 35.
Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дата выдачы, кім і калі выданы пашпарт), асабісты нумар, асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рукапісы не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.
*Матэрыял на правах рэкламы.
© "Культура", 2020. Наклад 3403. Індэкс 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці.
Падпісана ў друку 03.04.2020 у 17.00. Замова 1129.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Культура Дом друку".
П/П № 0230/106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

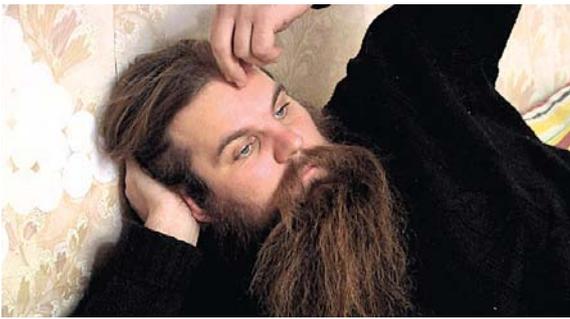
belarusDocs

“Фальклор і жыццё”.

“Полацкі вальс”.

“Цар гары”.

платформа, здолее рушыць далей. Словам, можна канстатаваць памкненне кінафоруму стаць самастойнай пляцоўкай, якая прасоўвае менавіта інтэрэсы і мастацтва дакументальнага кіно. Годны крок.

Што ж у сёлетняй праграме? Як і навінкі дакументальнага кіно, так і фільмы-удзельнікі фестывалю: “Docudays UA” (Кіеў), “Артдокфэст” (Масква), “Лістапад” (Мінск), IDFA (Амстэрдам), Кракаўскага кінафестывалу, “Golden Beggar” (Кошыц), ды нават прэтэндэнт на “Оскар-2019” ад Беларусі.

Пачну з таго, што згадаю самую правакацыйную і свежую карціну студыі “Летапіс” — “Фальклор і жыццё” Юрыя Цімафеева. Напачатку года яна была прэзентаваная на адмысловым прэ-паказе на кінастудыі “Беларусьфільм”, — на BelarusDocs албудзецца, лічы, нацыянальнае прэм’ера гэтай дасціпнай і пазнавальнай стужкі пра эратычныя абрады беларусаў. “Гэта найперш пазэтычнае выказванне, схільнае не да катэгарызацыі і раскладання па дэфінітывных палічках, а, наадварот, да інтуітыўнага пошуку здаснасці, універсуму. Менавіта тут па ім абуджае цягу да традыцыйнай культуры ў спакутаных праз свае ўнутраныя падзелы жыхароў мегаполіса”, —

напісаў у рэцэнзіі да фільма, апублікаванай у “К”, аглядальнік Ілья Свірын. Юрый Цімафееў змешвае ў сваёй стужцы абрадавую аўтэнтыку і аўтарскі погляд на традыцыйную культуру. Ацаніць гэты ход арганізатары фестывалу даюць магчымасць глядачу 12 красавіка.

Урэшце, тое, што дакументальнае кіно можа мець самыя розныя жанравыя фарматы, праграма BelarusDocs-2020 пацвярджае напоўніцу. Тут вам і вясковае драмалзі (драматычная камедыя) — пра жыццё маладога відэаблогера Сямёна на сяле — “Цар гары” Андрэя Куцілы (11 красавіка). Калі ласка, праблемная карэспандэнцыя аб працы хуткай дапамогі ў Светлагорску — “Лебедзі” Галіны Адамовіч (9 красавіка). Лёгка, але не без пастаноўкі пытанніў пра магчымасці для невідучых, тэленарыс “Трэнер” Вольгі Абрамчык (7 красавіка). Ці вось, да прыкладу, амаль музычны фільм Вольгі Дашук — “Полацкі вальс” (13 красавіка) — пра работніка культуры Полаччыны Васіля Граноўскага, гэткага бонівана, які кіруе мясцовым вясковым хорам. Падчас прагляду крыху іранічнае стаўленне да героя змяняецца на спакутаннае ды нават лагоднае. Фільм Вольгі Дашук — гэта гумарыстычны партрэт на фоне

Дзяжурны па нумары

Добраўпарадкаванне па метадзе Герастрата

Пытанне, што рабіць з занябанымі ды незапатрабаванымі помнікамі спадчыны, даўно муляе мозг людзям неабаякавым. Кіраўнік адной з гаспадарак на Мёршчыне прапанаваў просты адказ — узяў ды зруйнаваў неагатычную стайню 1907 года, якая вісела ў яго на балансе. Няма стайні — няма і праблемы! І стаў героем: пра ягоны ўчынак напісана ўжо з добры тузін выданняў. Праўда, у каментарыях гэтага кіраўніка зазвычай параўноўвалі з Герастратам. Зрэшты, той акурат хацеў патрапіць у аналі гісторыі — і ў яго атрымалася...

Ілья СВІРЫН

Можа, стайня — гэта і не храм Артэміды. Але ў вёсцы Камянополле яна была самай вялікай адметнасцю, нагадаючы сваімі эфектнымі абрысамі замак. Амаль упэўнены, што мясцовыя жыхары менавіта так яе і называлі, прычым з гонарам: маўляў, у нас свой замак ёсць! Гадоў...нашца таму камяніца яшчэ мела дах, але ўрэшце ад яе застаўся толькі фасадны мур. Нядаўна і яго пераўтварылі ў друз. Матывацыя забіла мяне напавал: дзея навядзення парадку!

На жаль, падобны выпадак ужо не першы. Скажам, на Брэстчыне гадоў дзесяць таму рулівава старшыня сельвыканкаму ініцыявала ўключэнне размешчанай на “яе” тэрыторыі сядзібы ў Дзяржспіс. А кіраўнік мясцовай гаспадаркі, дачуўшыся пра гэта, хуценька зруйнаваў парэшткі стайні — пакуль рашэнне ў Мінску яшчэ не было прынятае... Каб спіхнуць са свайго балансу гэтае ламачча і пазбегнуць галаўнога болю.

Такая порстка не можа не здзіўляць — асабліва калі ўлічыць, што дзея захавання помнікаў у падобных уласнікаў частку не знаходзіцца нават найменшых высілкаў і сродкаў. А вось для іх знішчэння — калі ласка!

Што да юрыдычнага становішча стайні ў Камянополлі... У сваіх каментарыях для СМІ прадстаўнікі мясцовых уладаў свярджалі, што статус гісторыка-культурнай каштоўнасці яна не мела — у адрозненне ад сядзібнага дома. У сваю чаргу, старшыня Беларускага добраахвотнага таварыства аховы помнікаў Антон Астаповіч перакананы ў адваротным — і таму ён ужо накіраваў ад імя сваёй арганізацыі зварот у кампетэнтныя органы Рэспублікі Беларусь з прапановай прыцягнуць вінаватых у знішчэнні помніка да крымінальнай адказнасці.

Хто ж мае рацыю ў даленым выпадку? Адкрыўшы апошнюю версію Дзяржспіса на афіцыйным партале Міністэрства культуры, чытаем: “Белая сядзіба”. Без укладанняў. Зразумела, сядзіба — гэта не адна пабудова, а цэлы комплекс, і стайня ў яго ўваходзіць. Але цалкам магчыма, што ў Камянополлі пра тое проста не задумаліся. Таму не пазбаўлена мэтазгоднасці дэтэлева прапісаць у артыкулах Дзяржспіса, што ж уключана ў склад помніка — як зроблена, скажам, у выпадку з суседняй сядзібай у Лявонпалі, стан якой, на жаль, таксама далёкі ад памыслага.

Але закон законам, а матывацыя — матывацыяй. Многія “гаспадарнікі” пытаюцца: што ж можна рабіць з лядашчымі руінамі пры адсутнасці грошаў на аднаўленне? Якая з іх жока быць карысць? І якія тут магчымыя варыянты, апроча зносу?

З інтанацыяй Панікоўскага ім можна адказаць: паязджайце ў сталічны Лошыцкі парк — і ў выхадны пагодны дзень вы сустрэнеце ля руінаў тамтэйшага млына просьму народу. Аб’ект не тое каб напта каштоўны, выкарыстоўваць яго нікто не плануе, але казаш, што ён гібее без справы, ніяк не выпадае. Ён патрэбны для прыгажосці! Месца папулярнае, ахвотныя ля яго “пафоткацца” літаральна становяцца ў чэргі. Бо пашчэрбленныя мury выглядаюць крутым фонам для здымкаў. Ды і наогул — усё, што звязана з гісторыяй, людзей нашых вабіць. Хаця б таму, што мясцінаў такіх у нас зусім вобмаль засталася.

Разваліны даўно ўжо выкарыстоўваюцца ў якасці элемента ландшафтнага дызайну. Мясца архітэктары нават прудумалі ўсялякія стылізацыі, ствараючы руіны адмыслова — як, напрыклад, у цыпернінім парку Паўлава, дзе на пагорку красуюцца парэшткі наіснага “замка”.

Што трэба для таго, каб пераўтварыць развалюху ў рамантычны разваліны? Ды ўсяго нічога! Прыбраць гніліц і друз, высекчы хмыззе і баршчэўнік (кажуць, у камянопольскай стайні ён быў густы), пракласці сцяжынку, паставіць інфармацыйны шчыт, які б распавядаў пра гэтую адметнасць і турыстам, і мясцовым — ім будзе кулы хадзіць на шпашыр... Пажадана, вядома, і хаця б самыя простыя захады па кансервацыі.

Чамусьці мне заўсёды здавалася, што менавіта гэтыя немыдрагелістыя справы і належыць называць навядзеннем парадку на зямлі.

Вярнуць артэфакт

Сёння ў Беларусі ўсё часцей уздымаецца пытанне рэзтывуцыі — вяртання на радзіму гісторыка-культурнай спадчыны, якая з розных прычын і ў розныя часы апынулася за мяжой. Не сакрэт, што да гэтага прывялі, не ў апошнюю чаргу, шматлікія войны, якія пракаціліся па нашай зямлі за ўсю яе доўгую гісторыю. Стагоддзямі чужынцы вывозілі адсюль прадметы мастацтва і матэрыяльныя сведчанні нашай даўніны — але і самі пакідалі ў сваіх культурах памяць аб знаходжанні ў Беларусі.

Антон РУДАК / Фота аўтара

Тэма рэзтывуцыі надзвычай далікатная з цэлага шэрагу прычын — гэта і сутыкненне нацыянальных інтарсаў краін, і праблема ўрэгулявання заканадаўствам пытанняў абмену матэрыяльнымі культурнымі каштоўнасцямі. Таму перадусім давядзецца звяртаць увагу і прыкладаць намаганні для вяртання на радзіму не толькі гістарычных артэфактаў, якія належалі інашаземным дзяржаўным музеем — а не менш цікавых рэчаў, якія захоўваюцца ў прыватных зборах замежных калекцыянераў, ці ў сямейных архівах.

Менавіта такія артэфакты, якія ўдалося вярнуць на радзіму з-за мяжы, можна пабачыць на выставе “Вайна і мір. Вяртанне”, якая адкрылася 26 сакавіка ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь у рамках аўтарскага праекта лаўрэата прэміі “За духоўнае адраджэнне” Уладзіміра Ліхадзедлава “У пошуках страчанага”. Экспазіцыя таксама з’яўляецца часткай маштабнага культурна-гістарычнага праекта “Вайна і мір. Беларусь памятае”, прымеркаванага да 75-годдзя Перамогі, які адбываецца пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі і Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.

Як ужо згадала “К” у мінулых нумарах, у рамках праекта далікатна шэраг сваявальных экспазіцый, якія распавядаюць аб удзеле беларусаў у войнах з 1812 па 1945 год, а таксама аб гісторыі мірных міжваенных гадоў і сучаснасці. Калі першая выстава, што праходзіла сёлета ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа, распавядала аб падзеях вайны 1812 года ў Беларусі, то гэтым разам рамкі новай выставы былі вызначаны не храналагічна, а тэматычна — яна прысвечана праблеме вяртання беларускай культурнай спадчыны з-за межэй краіны.

Дзякуючы супольным намаганням дзяржавы і прыватных калекцыянераў многія каштоўныя прадметы сёння не толькі вяртаюцца дадому, але і паступаюць у фонды дзяржаўных музеяў і бібліятэк. Частку экспанатаў, прад-

стаўленых у экспазіцыі, Уладзімір Ліхадзедлаў ужо перадаў у зборы Нацыянальнай бібліятэкі і Нацыянальнага гістарычнага музея. Адкрытыя выставы адбылося ў дзень юбілею калекцыянера, таму прысутныя з удзячнасцю віншавалі яго са святам, жартам заўважаючы, што зазвычай у дзень нараджэння імянінкі атрымліваюць падарункі, а не дораць ім іншым. Намеснік міністра інфармацыі Ігар Бузюўскі ўручыў юбіляру падзяку ад імя міністра Аляксандра Карлюкевіча за шматгадовае супрацоўніцтва ды вялікі ўнёсак у справу захавання беларускай гісторыка-культурнай спадчыны, і выказаў спадзеў, што сумесная праца ў гэтым кірунку будзе працягвацца.

пры набажэнствах мясцовую гаворку, таму і кароль абраў для звароту да манахаў старабеларускае пісьмо — што з’яўляецца яшчэ адным сведчаннем дзяржаўнага статусу нашай мовы ў тагачаснай Рэчы Паспалітай.

Побач з гэтым унікальным прывілесам змешчаны ў экспазіцыі яшчэ два акты маёмаснага характару, якія датуюцца 1596 — 1607 гадамі. Яны таксама складзеныя прадстаўнікамі роду Глібовічаў на старабеларускай мове, і пэўны час знаходзіліся ў калекцыі славуцых зборальнікаў беларускай даўніны, краязнаўцаў, археолагаў і этнографуў братоў Тышкевічаў. З іх збораў паходзяць таксама прадстаўленыя на выставе драўляныя разьбяння і распісныя статуэткі XVII — XVIII стагоддзяў — у выглядзе старажытнарускага ба-

тлумачыць: уладальнік быў дзядзька актрысы Вольгі Валзінай (Рут) з роду Касцюшкаў, жонкі славуца амерыканскага прадпрыемальніка і калекцыянера Арманда Хамера, які сімпатызаваў савецкім уладам і дамогся дыпламатычнага прызнання СССР з боку ЗША ў 1930-я гады.

Спецыфіка працы калекцыянера праяўляецца ў тым, што не заўжды можна з пэўнасцю гарантаваць прыналежнасць артэфакта да пэўнай знамай і славуцой асобы — але культурная і гістарычная вартасць самаго прадмета пры гэтым можа заставацца высокай. У такім выпадку абавязак зборальніка — папярэдзіць аб сумненнях, а вырашаць іх належыць спецыялістам. Так, на выставе змешчаныя, напрыклад, жывапісныя эскізы, якія могуць на-

можна пабачыць і срэбны медаль з уявіццём Полацка Стэфанам Баторыем у 1579 годзе палчас Лівонскай вайны, і мемарыяльную чыгунную плітку, выпушчаную ў 1910 годзе да 500-годдзя перамогі ў Грўнвальдскай бітве, і памятны медаль удзельнікаў перамоў па Брэсцкім міры 1918 года. З міжваеннай пары паходзіць срэбны пісьмовы прыбор капітана Адама Крычынскага — яго ўладальнік быў ад’ютантам батальёна польскага Корпуса аховы памежжа “Падсвілле”, які размяшчаўся ў сённяшнім Глыбоцкім раёне. Калегі-памежнікі зрабілі капітану кашгоўны падарунак у 1938 годзе — за год да выбуху Другой сусветнай вайны.

На выставе можна пабачыць уратаваныя і вернутыя на радзіму прадметы культуры прызначэння, што выкарыстоўваліся пры набажэнствах — праваслаўныя і каталіцкія складні і напратостны крыж з эмалевымі выявамі святых.

Побач — рукапісны рэгістрацыйны кнігі царкваў і касцёлаў XVIII — XIX стагоддзяў — метрыкі і кнігі перадшлюбных экзаменаў, якія каштоўныя яшчэ і тым, што змяшчаюць унікальную генеалагічную інфармацыю і могуць прыдацца ў пошуку продкаў. Аб шматнацыянальным і полікультурным характары нашай спадчыны нагадваюць размешчаныя поруч рукапісы беларускіх татар — кітабы, пісанья па-беларуску арабскай вязю. Дапаўняюць калекцыю рознамоўных друкаваных выданняў асобнікі “Гродзенскіх губерньскіх ведамасцяў” за 1841 год — адной з першых беларускіх газет XIX стагоддзя, а таксама кнігі на польскай і нямецкай мовах, якія распавядалі пра нашу краіну ў перыяд Першай сусветнай вайны і ў міжваенныя гады. І, вядома ж, значную частку экспазіцыі складаюць паштоўкі з выявамі беларускіх гарадоў канца XIX — пачатку XX стагоддзя — нездарма Уладзімір Ліхадзедлаў заабуў філакаргіст.

Выстава “Вайна і мір. Вяртанне” працягнецца да 22 красавіка, а па яе выніках у рамках выдвецкага праекта “У пошуках страчанага” будзе выдзелены каталог з выявамі экспанатаў. Таксама неўзабаве мёркуецца стварыць шэраг вярзорнікаў, якія пакажуць і распавядуць аб гісторыі найбольш адметных артэфактаў, прадстаўленых на выставе — каб з імі маглі азнаёміцца ўсе, хто не здолее наведаць экспазіцыю. Застаецца спадзявацца, што выстава зверне ўвагу грамадства на праблему беларускай гісторыка-культурнай спадчыны, якая знаходзіцца за мяжой, а таксама заахвоіць зацікаўленых калекцыянераў і спецыялістаў аб’яднаць намаганні для пошуку і вяртання такіх артэфактаў на радзіму.

Ілюстрацыі:
1 — Памятны медаль удзельнікаў перамоў па Брэсцкім міры.
2 — Срэбны медаль за ўявіццём Полацка Стэфанам Баторыем.
3 — Рукапісныя рэгістрацыйныя кнігі царкваў і касцёлаў XVIII — XIX стагоддзяў.
4 — Фігурка баярына з калекцыі графуў Тышкевічаў.
5 — Пісьмовы прыбор пачатку XX стагоддзя, які належаў князю Радзівіламу.
6 — Прывілей Жыгімонта III Вазы мінскаму базільянскаму манастыру, 1617 год.
7 — Напратостны крыж канца XIX — пачатку XX стагоддзя.
8 — Пісьмовы прыбор, які належаў мастаку-пейзажысту Анатолію Кайгародаву.

ярына, манаха-кніжніка і ўсходняй жанчыны.

ЛЁСЫ, ЗВЯЗАНЫЯ З БЕЛАРУССЮ

Шэраг прадметаў, якія можна пабачыць у экспазіцыі, маюць дачыненне да іншых выдатных постацяў беларускай і сусветнай гісторыі. Перадусім звяртае на сябе ўвагу драўляны разьбяны пісьмовы прыбор пачатку XX стагоддзя, які належаў князю Радзівіламу. Знаўцы адзначаюць філігранную работу майстра, які стварыў вытанчаныя мініяцюрыя фігуркі сабак, што ўпрыгожваюць прылады для пісьма — прыём у вачуху і з’яўляецца кавалачкі бурштыну. З улікам тагачаснага развіцця тэхнікі такая праца патрабавала вялікага майстэрства.

А вось — срэбны з эмаллю і пазалотай пісьмовы прыбор пачатку XX стагоддзя, які належаў знакамітаму мастаку-пейзажысту Анатолію Кайгародаву. Падароны ён быў жывапісцу ягоным дзядзькам — камедантам гродзенскай крэпасці палчас Першай сусветнай вайны, генерал-лейтэнантам Міхаілам Кайгародавым. Яшчэ адзін вытанчаны пісьмовы прыбор, які можна пабачыць побач, атрымаў у 1907 годзе ў падарунак ад таварышчэ па службе Якаў Рут. Наўрад ці гэтае імя можа аб нечым скажаць шырокай публіцы, але Уладзімір Ліхадзедлаў

МАНУСКРЫПТЫ, ПІСАНЫЯ НАШЫХ МОВАЙ

У экспазіцыі прадстаўлены ўнікальныя рукапісныя дакументы, карты, старадрукі і рэдкія кнігі, а таксама перыядычныя выданні. Найстаражытнейшыя з экспанатаў — граматы XVI — XVII стагоддзяў, сярод якіх — прывілей караля Рэчы Паспалітай Жыгімонта III Вазы мінскаму базільянскаму манастыру, датаваны 1617 годам. Манастыр быў заснаваны годам раней, ягоны будынак і сёння можна пабачыць у цэнтры сталіцы па адрасе плошча Свабоды, 23 — а побач стаіць адноўлены ў 2011 годзе ў ранейшым выглядзе будынак яго царквы, дзе цяпер размяшчаецца кансерваторная зала “Верхні горад”. Адметнасць дакумента, прадстаўленага на выставе, заключаецца ў тым, што ён складзены на старабеларускай мове, хаця ў XVII стагоддзі каралі Рэчы Паспалітай зазвычай ужывалі ў сваіх прывілеях лацін. Орлен базільянаў быў унііцкім і выкарыстоўваў

Фрагмент графікі
Марыны Жвірблі.

Станцыя метро “Кавальская слабада”, размешчаная ў звычайным для Мінска “спальніку”, будзе куды больш насычаная арт-аб’ектамі за тры свае “сястрычкі”. У апошніх прадугледжаны толькі паасобныя скульптуры, тут жа — цэлая канцэпцыя мастацкага аздаблення, якая ахоплівае абодва ўзроўні станцыі. Выканаў яго ў самых розных тэхніках аўтарскі калектыў пад кіраўніцтвам Паўла Вайніцкага, які гэтым разам выступіў не толькі скульптарам, але і куратарам ды ініцыятарам. Аднак не усё з задуманага ўдалося рэалізаваць. Ужо на даволі позняй стадыі — літаральна за паўгода да задачы — паміж архітэктарамі і мастакамі ўзніклі рознагалоссі. Зрэшты, пра усё па парадку.

Ілья СВІРЫН

ПЕРАЎВАСАБЛЕННЕ КУЗНІ

Як гэта часта здараецца ў мастацтве, канцэпцыя аздабы станцыі збудаваная на парадоксе. Кавальства і крохкі выцінанкі падаюцца нечым дыяметральна-супрацьлеглым ужо па сваёй прыродзе — і менавіта таму іх было вырашана спалучыць.

— Адно і тую самую кавальскую гісторыю мы планавалі расказаць трыма рознымі тэхнікамі, — тлумачыць Павел Вайніцкі. — Гэта графічныя роспісы на шкле-трыплексе, каваныя падвесы, якія нагадваюць традыцыйную выцінанку, а таксама сэрца кузні — горн, зроблены з чырвонага шкла. Выявы адлюстроўваюць эфемерны бок кавальскай творчасці — залуцы, чарыжы, тое, што застаецца толькі ў галаве або на паперы. Гэты суліт творчых думак праз агонь трансфармуецца ў рэальныя аб’екты — кшталту тых, якія будуць размешчаныя пад століцамі станцыі.

Гэта ў задуме, а што ж у рэальнасці? Выкашталона-дэталізаваная стылістыка Марыны будзе выдатным акцэнтам і ў аздабленні вентыляцыйнай шахты, размешчанай на ніжнім узроўні. Непасрэдна панад платформай з’явіцца круглыя каваныя канструкцыі з проразамі — тры самыя выцінанкі. Іх выконвае Марыя Тарлецкая — адна з рэдкіх прадстаўніц, здавалася б, “мужчынскай” прафесіі, якая пакуль нават не набыла фемінітыву. Апроч традыцыйных умельстваў, былі выкарыстаныя і сучасныя тэхналогіі — скажам, лазерная рэзка. Але аўтарка запэўнівае, што рабілася гэта выключна дзеля эканоміі часу і сродкаў, бо прабіваць па гарачым метале тонкія карун-

Сонца ў інтэр’еры станцыі.

“Сонца” адхілілі, “Польмя” не прынялі?

“Кавальская выцінанка” — без падземнага горна

кі — справа карпатлівая і скаладаная. Пагатоў, выглядаць усё будзе, як сапраўдная коўка.

Пры гэтым, увагу на рэндары прыцягваюць не толькі самі канструкцыі, але і тэма цені, якія яны кідаюць на белую падвясную столь. Хаця Вайніцкі кажа, што каб была яго воля, ён бы не закрываў скляпенні вырэйтай будаўніцтвам шахты: яны і аб’ём павялічваюць, і візуальна выглядаюць самавіта.

Трэцяя частка праекта (аўтары разглядалі яе як спецасаблівае культурна-мастацкае канцэпцыйнае павінна была размясціцца ля “глухой сценкі” станцыі — выхад з яе плануюцца толькі адзін. Гэта сэрца кузні — горн. Вар’янтаў яго ўвасаблення было шмат — Вайніцкі паклавае ладны стос эскізаў. Скажам, адна з ідэй прадугледжвала праекцыю агня. Але ў выніку спыніліся на цэлым аб’екце са шкла з адмысловай падсветкай. Аўтарамі “Кавальскага сонца” выступілі сам Павел і вядомая мастачка Алена Атрашкевіч-Златкавіч. Рабочая мадэль твора стаіць у майстэрні скульптара, аднак яго канчатковы выгляд можна будзе ўбачыць толькі на рэндары.

Чаму так сталася? Каб гэта зразумець, варта звярнуцца да храналогіі падзей.

ТУПІКОВЫ КАНЕЦ?

Архітэктурныя канцэпцыі чатырох новых станцый архітэктурна-горадабудаўнічы савет Мінска зацвердзіў яшчэ 20 верасня 2013 года. Распрацавалі яе чвэрца аўтараў — Уладзімір і Вольга Целяпнёвы, Ганна Кузьміч і Рыгор Васільеў. Графіка і падвясныя каваныя плафоны з ценямі там прадугледжаныя. А вось горн-сонца — не.

У 2016 годзе прайшоў конкурс на мастацкае аздабленне, які выйграў Павел Вайніцкі. Ягонаю задачай было напоўніць ідэйныя абрысы канкрэтыкай.

— Нашы прапановы былі прынятыя, і мы працягвалі працу ў шчыльным кантакце з архітэктарамі, — распавядае мастак. — Працэс быў даволі доўгім — шмат дыскусій,

Фота прадстаўлены Паўлам Вайніцкім

Выцінанкі ў працэсе стварэння.

узгадненняў... Той самы шкляны аб’ект меў безліч вар’янтаў.

У самы разгар працы зарылася бяда. Легендарны Уладзімір Целяпнёў, які загадваў архітэктурным складнікам, заўчасна адшоў у лепшы свет. Аднак стварэнне аб’екта трэба было працягваць без прамаўджвання. Тым болей, і тэрміны падціскалі.

І вось, летас 14 жніўня мастацкая канцэпцыя была прынятая Мінскім гарадскім мастацка-экспертным саветам па манументальнаму і манументальна-дэкаратывнаму мастацтву. Гэта свайго кшталту Рубікон. Затым рабочую мадэль “Сонца” выканалі ў мяккім матэрыяле ды “прымерылі” да станцыі. 31 кастрычніка яна была зацверджаная тым самым саветам — што праўда, з пэўнымі заўвагамі.

Аўтары іх выпраўлялі ды ўжо намерваліся адліваць сваё шкляное сонца на гуде ў Латвіі — у нас магчымасцяў яго вырабіць папросту няма. Аднак іх чакала неспадзяванка.

4 студзеня ў Мінскі мастацкі камбінат, які з’яўляецца падрачыкам работ, быў накіраваны ліст ад

арганізацыі “Мінскметрапраект”, дзе інфармавалася аб “неузгадненні эскізаў (...) у сувязі з неадпаведнасцю архітэктурна-мастацкай канцэпцыі станцыі”. “Неадпаведным” быў прызнаны менавіта аб’ект са шкла.

Ці можна лічыць з’яўленне такога новага элемента парушэннем алчачатнай задумы? Альбо гэта наадварот яе развіццё, які перакананія самі аўтары? Меркаванні тут, як бачым, падзяліліся. І ўся праблема ў тым, што расудзіць тую спрэчку няма каму.

Таму планамернае дасюль развіццё падзей з гэтага моманту пайшло па нейкім пакручастым сцэнарыі. “Сонца” адхілілі і, лічы, пахавалі. Як сцвярджае Вайніцкі, каштоўны час быў згублены, і адліць аб’ект ужо папросту не паспеець — эпідэміялагічная сітуацыя не дазваляе. Каб запобіць нечым пустую сцяну, быў прапанаваны графічны твор з красамуюнай назвай “Польмя”. Але... мастацкі савет яго не прыняў. Рэзюмэ наступнае: “Улічваючы адсутнасць абгрунтавання кампазіцыйнай уязкі мастацкіх элементаў станцыі “Кавальская

слабада”, лічыць неметазгоднай далейшую работу...”

Таму пытанне, як вырашыцца гэтая сітуацыя, пакуль адкрытае. Хочацца верыць, тупіковы канец станцыі не стане алегорыяй... Але ж тут узнікае і іншае пытанне: як іх вырашаць у прынтэпе? Як выбудаваць такую сістэму субардынацыі пры зацвярджэнні маштабных мастацкіх праектаў, каб падобныя казусы не ўзніклі наогул?

НЕ ПРСТА АЗДАБЛЯЛЬНІЦТВА

У той самы час, Павел Вайніцкі лічыць, што апрача юрыдычнага аспекту, праблема мае і іншы характар, бадай светапоглядны: хто важнейшы на такім аб’екце, архітэктар або мастак?

— Нам хацелася мысліць комплексна, — кажа ён. — Не проста вырабіць нейкія “штукі”, якія былі б механічна ўсталяваныя ў інтэр’ер, але выткаць свайго кшталту мастацкую абалонку для архітэктурнага асяроддзя. Так, архітэктар — гэта, вядома, вызначальна важна,

але і наш унёсак не зводзіцца адно да ўпрыгожвання прасторы. Мы імкнемся яе асэнсоўваць, напавіць кантэкстуальна — а не ствараць дэкаратывныя элементы. Лічу, нашы творы маюць і сацыяльнае значэнне. У сінтэзе з архітэктурай яны павінны спрычыніцца да гуманізацыі прасторы. А ў выпадку з метро гэта асабліва важна: шалёны гарадскі рытм, людзі кудысьці бягуць, грукат цягнікоў, гэты канверс, у якім чалавечыя целы нібы перамольваюцца.

Павел ужо далёка не ўпершыню стварае мастацкія працы для публічнага асяроддзя. Скажам, у хуткім часе ў цэнтрах буйных беларускіх гарадоў маюць з’явіцца яго “арт-лаўкі”, што ўтвараюць слова “Мова1” (добрая справа, як вы ўжо згадаліся, ініцыяваная аператарам мабільнай сувязі). Як і ўласціва для сур’ёзных аўтараў, просценькі на паверку аб’ект — літары, на якіх можна сядзець — утрымлівае глыбокі культурны рэфэрэнцы. У выпадку з “Кавальскай слабадой” — усё тое самае. Але я не мог устрымацца ад пытання: ці не баіцца мастак, што гэтыя сэнсы ў гарадской мітусні ніхто не будзе счытваць?

— Зразумела, я не настолькі саманадзейны, каб лічыць, быццам творы ў метро затыняць выклікаць у мінакоў масавы катарсіс, — адкажа ён. — Але людзі, спяшаючыся па сваіх справах, і бачаць хай сабе перыферычным зрокам. І нешта ў іх адкаляецца. Не кажучы ўжо пра дзіцей з заўсёды цікавымі позірачкамі. Дарчы, добра памятаю свае дзіцячыя ўражання ад маскоўскага метро: ты доўга-доўга спускаешся ўглыб на эскалатары — і раптам апынаешся ў сапраўдным падземным палацы з мазайкамі, роспісамі, ляпінай. Прастора цябе спярша сціскае, а потым выліцьвае ў гэтае веліч. Або метро Стакгольма, збудаванае ў скальных пародах, дзе кожную з цэнтральных станцый адлілі на водку асобнаму мастаку або мастацкаму калектыву, і яны сталі сапраўднай гарадской алметнасцю... Думаю, нам да гэтага таксама трэба імкнуцца.

“...Дом”

Ці заўсёды тыя здыйсненні таго вартыя?

без пажару

Назва “Кошчын дом” цягам некалькіх пакаленняў дзяцей і бацькоў трывала асацыявалася з казкай Самуіла Маршака. Цяперашняй дзятве 0+ (а менавіта так пазначаны спектакль у афішы) бліжэй мультсерыял “Тры каты”. Наш Вялікі тэатр вырашыў “прымірыць” пакаленні бабуль і ўнукаў: паставіў “Кошчын дом” у нязвычай для вядомага сюжэта візуальнай стылістыцы.

Надзея БУНЦЭВІЧ /
Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Прэм’ера рыхтавалася неверагоднымі тэмпамі. Дастаткова сказаць, што пасяджэнне мастацкага савета, дзе вырашаўся яе лёс (маўляў, ставіць ці не), праходзіў у сярэдзіне студзеня, калі спектакль ужо быў унесены ў афішы на 14 і 15 сакавіка. Спяшаліся да вясновых канікул, бо на той час каранавірус шчыра не заявіў пра сябе так гучна. Усё здзейснілася ў тэрмін — і з’явілася выдатная падстава зноў ганарыцца нашымі людзьмі, гатовымі да працоўных подзвігаў. І творчай моладзю, якая вынесла гэты цяжар на сябе: для рэжысёра Дар’і Пататурка гэта была першая самастойная праца “буйнога калібру”.

Але чым далей, тым больш пачынаеш задумвацца, ці заўсёды тыя здыйсненні таго варты? Вось і “Кошчын дом” пакінуў самяя супрацьлеглы ўражанні. І адначасова падштурхнуў да больш сур’ёзных разваг пра дзіцячы рэпертуар нашых тэатраў — і найперш у жанры оперы.

Спектакль цікавы найперш для вока. Маладая беларуская мастачка Кацярына Шымановіч (не блытаць з чэшкай-кампазітарам, чый балет “Джэймс і Персік-велікан” ідзе ў нашым Музычным тэатры) даўно зарэкамендавала сябе крэатыўным творцам, які не ідзе па пракладзеным шляху, а шукае новыя падыходы. Прапанавана ёй візуальнае афармленне прылягнула ўвагу яшчэ на згаданым мастацкім савете. Праўда, асабіста ў мяне засталася шмат пытанняў, наколькі будучы “чытацца”, асабліва дзецмі, прапанавана

ня ёй выявы персанажаў. Да таго ж, некаторыя малюнкы звяржкоў былі нейкімі непрыгожымі, жахлівымі, не выклікалі ні эмпатыі, ні тым больш сімпатыі. Але праца працягвалася, многія рэчы былі дапрацаваны. Калі спачатку планавалася, што выявы ўсіх герояў артысты будуць насыць прычэпленымі да камбінезонаў, дык пазней некаторыя з тых плоскасных лялек ператварыліся ў планшэтына — “усталі на скейтборды”. І тым самым крыху разняволілі артыстаў, далі ім больш магчымасцяў для руху.

Сам па сабе зварот да лялек у пастаноўцы “Кошчына дома” не навіна. Да гэтага твора апошнім часам адзін за адным звартаюцца расійскія тэатры, тая ж Новая опера ў Маскве яшчэ 15 гадоў таму прапанавала “лялячны музычны спектакль” — з шырмай, толькі з вільзнымі рэставымі лялькамі і жывым планам артыстаў-спевакоў. Але ў нас — зусім іншы лялькі, сумесь іх розных тыпаў. І прынцыпова іншая эстэтыка — з арыентацыяй на абстрактнае мысленне, якое так патрэбна дзецям. Абагульненыя не столькі жывапісныя, колькі “дзідэй-нерскія” раэнанні абліччаў жывёл спрыяюць фантазіі. А да ўсяго, цудоўна стыкуюцца з многімі сучаснымі мультфілімамі. Дый “базавыя” камбінезоны, для ўсіх артыстаў вырашаныя ў адным стылі, нагадваюць праслаўтых пакемонаў, тэлепузикаў.

Колеравая палітра — выключнае: фарбы яркія, насычаныя, пры гэтым бышчам пастэльныя, без флюарэсцэнтных эфектаў, якія чамусьці лічацца ледзь не абавязковымі для дзяцей. Але ўсё роўна выніковы антураж на ўрад ці можна назваць цалкам ідэальным. Лялькі дастаткова

цяжкія п сваёй вазе (загое матэрыял што ў дзіцячым матэрыяле з’явае яшчэ больш шую актывальнасць), не такія, як магчыма хацелася прыягаць з найбольшым атрымалася парсючкі і шымі — вожыкі, што з’яўляюцца на сцэне самымі шымі, прычым у іх не было ні ў казках, ні ў мультфільмах паводле яе, а на сцэне іх не спырае паці. Утвэрэна, калі было б “карынка” была б і сапраўды даведасканаліся б фрагменты віда, якія пакуль выглядаюць беднавата — нават на фоне даволі прастай сцэнаграфіі з вільзіячых кубікаў, трохвугольных “дахаў” ды іншых дэталей “канструктара”.

Артысты выкладаюцца “на ўсе сто”. А музычны матэрыял няпроста, занята шмат юных спевакоў з Дзіцячага музычнага тэатра-студыі, якім трэба і рухацца, і лялькі ў руках трымаць. Салісты, нягледзячы на ўсе складанасці, ствараюць адметныя характары сваіх персанажаў. З тых, каго я бачыла (а ў кожнай партыі заняты некалькі складу), адзначу Алену Сало (Казя), Юрыя Балацько (Пейнік), Алену Золаву (Котка), Дзмітрыя Капілава (Казёл) і іншых. Дырыжор Алег Лясун настолькі тактоўна, што ў аркестравую дынаміку, вядзе ў некаторых момантах інструменты літаральна “шаманьшы-шапочуць”, каб толькі не перашкаджаць вакалу. А партыі, дарэчы, разлічаны не столькі на оперную тэспіру, колькі на эстраднаю, што таксама ўскладняе работу спевакоў. Невыпадкова вялася размова пра тое, што ўдзельнікам трэба будзе аснашчаць

гарнітурай — для лепшага дацянення гуку і дышчы, якія ў далезным рэгістравым полі самаадвольна “мікшыруюцца”. Няма сумневу, што з часам адшліфуюцца і ўласцівыя партытуры джазавыя штрыхі, нязвычайны для акадэмічных інструменталістаў.

Адзінае, што немагчыма паправіць — гэта сама опера расійскага кампазітара Паўла Вальгардта. Напісаная ў сярэдзіне 1960-х, яна была па тых часах даволі “праснутай”, бо ўтрымлівала эстрадна-джазавыя памкненні. Разам з размоўнымі дыялогамі гэта давала падставу называць яе і апертай, і музычнай казкай (дарэчы, менавіта так яе азначылі ў 1965-м у Харкаўскім тэатры музкамедыі), і мюзікам (летас у Башкірскім оперным). Улічваючы стылістыку нашага Музычнага тэатра, “Кошчын дом”, магчыма, пасавалі бы той сцэне лепей. Бо прызначэнне дзіцячага рэпертуару яшчэ і ў тым, каб фарміраваць кантынгент будучых дарослых прыхільнікаў пэўнага тэатра. Ці прычыньце такі спектакль менавіта да оперы? Сумняваюся.

Калі паўстагоддзі таму гэта музыка магла скіроўваць дзяцей да больш перспектывных эстрадных кірункаў, дык сёння — застацца зусім не горшым, але ўсё ж такі помнікам савецкай эпохі. На фоне мелальчай усераднёнасці, блізкай да шэраці, бліскаюць найперш цяпаты — “Шэры козлік” і “Нам не страшны Шэры воўк”. Ёсць хібы і ў музычнай драматургіі, асабліва другой дзеі, дзе многія сцэны магі б утрымліваць больш цікавае разгортванне.

Нарэшце, наколькі актуальна сёння сама казка С. Маршака? Так, яна можа навучыць дзяцей прытуляць бяздомных кацяняў, якія пра тое толькі і “марылі”. Але трэба вітаць удалы пар-ход рэкламна-інфармацыйнага аддзела тэатра: напярэднямі прэм’еры праводзіўся фотаконкурс на

тым самым закэнтавала не столькі ўласна пажар, колькі сам факт трагедыі, нейкай чорнай навалы.

Чого нам сёння рэальна не хапае, дык гэта сучаснага рэпертуару. І лепшых еўрапейскіх твораў мінулага стагоддзя, якія, нягледзячы на свой “узрост”, і дагэтуль успрымаюцца “крутым авангардам”. Так, у канцы года павінен з’явіцца оперны спектакль “Пінокія” нямецкага кампазітара Гларыя Бруні, якая раней плённа супрацоўнічала з аркестрам Белгэральдэкам-пані (у прыватнасці, яе Рэжыём выконваўся ў Сафійскім саборы Полацка). Але гэтага замаля! Апошняя беларуская

дзіцячая — “Доктар Айбэр” Марыны Марозвай — была пастаўлена ў 2015-м. І манструецца настолькі рэдка, што пра яе найўнасьць многыя напярэднямі забываюць.

Беларускія карані пры жадаці можна знайсці і ў “Кошчыным доме”. Маці Маршака была ўраджанкай Віцебска, у гэтым горадзе будучы ітаратар і сам жыў у дзіцячым тэатры. Так што сувязь сцэнаграфічнага “канструктара” з нашай пастаноўкай з ідэяй віцебскага супрэматызму мае гістарычную аснову, хі і і аспрэдаваную, бо пачынаўся Маршак у 1894 годзе. А наконце

Сцэны са спектакля “Кошчын дом”.

лепшыя здымкі хатніх гадаванцаў. Дый надалей, у цёплую пору года, можна было б наладзіць супрацоўніцтва з грамадскімі аб’яднаннямі абароны жывёл.

У астатнім — у тэксце і самай сюжэтнай канве даволі многа састарэлых дэталей, паваротаў. Пажар стагоддзі таму (а першы, самы сілы варыянт казкі ўзнік акурат у 1922 годзе) і сапраўды мог быць прыкрай выпадковацю, “стыхіійным бедствам”. У цяперашніх рэаліях пры паўсюдна ўсталяванай сігналізацыі ён узнікне часцей за ўсё па віне саміх пагарэльцаў. Але, паводле сюжэту, пацярпелыя пачынаюць з’яўляцца свае праблемы на іншых, бышчам усё ім, прабачце, абавязаным. Дарэчы, менавіта гэтаму вучаць шматлікія расійскія “мыльняныя” серыялы апошняга часу, выхоўваючы ў грамадстве пачуццё аднадушнага ўмяшчання. Таму мастачка мела рашыю, калі замест барвова-чырвоновага поля змясціла на экране заднік чорныя палосы, бышчам пракрэсленыя алоўкам ці фламастарам. І

музыка (казка ўвасаблялася пачуццё, уключаючы наш ТЮГ, мае ажно тры мультыплікацыйныя версіі — 1938, 1958 і 1982 годзе) Маршак пісаў у 1964 годзе Васілю Залатараву — заснавальніку беларускай кампазіцыйнай школы: “Дарэчы, ці выдаліся Вамаша шулоўная музыка да майго “Кошчына дому”? Ці захавалася яна ў Вас? Многія кампазітары пісалі музыку да маіх казак, але ніхто не пераспраўжы Вас лаканічнацю, грашчый і душэўнай чысцінай, якая так патрэбна мастацтву для дзяцей”.

Ёсць над чым задумвацца. Дык якую наступную беларускую оперу будзем ставіць? Не, я не супраць замежных: іх таксама трэба планмерна засяляць у наш оперны дом — без “пажару” і крыкаў: “Хутчэй! Гарым!”. Але давайце абіраць сярод іх лепшыя тэатры, што прывучалі б гледача да сучаснай мастацкай мовы не адно на візуальным узроўні сцэнаграфіі і касцюмаў, як гэта атрымалася зараз, а па ўсіх параметрах, пачынаючы з музыкі.

Невядома, пашчасціла ці не групе Val выйграць сёлетні нацыянальны адбор на “Еўрабачанне” — конкурс адмянілі. Аднак перамогу на ўзроўні Беларусі ўжо ж ніхто не адмінеці: Val была лепшай і самай годнай. І цяпер пра яе дазналіся шырокія колы слухачоў не толькі ў нашай краіне, але і ва ўсёй Еўропе, сваю хвіліну славы музыканты атрымалі ў любым выпадку. Val — гэта Vlad and Lega, спявачка Валерыя Грыбусава і саўнд-прадзюсар і мультыінструменталіст Улад Пашкевіч. Група новая і не надта вядомая да нядаўняга часу. Але ў спявачкі Валерыі Грыбусавай у яе 25 гадоў ужо вялікая сцэнная біяграфія: і Гран-пры фестывалю беларускай песні і паэзіі “Маладзечна — 2013”, і першая прэмія на “Славянскім базары ў Віцебску — 2015”, і шматгадовая праца ў Нацыянальным акадэмічным канцэртным аркестры Беларусі. Пра “Еўрабачанне”, пра тое, што далі шматлікія перамогі ў конкурсах, і як ад працы ў аркестры перайсці да стварэння моднай і актуальнай музыкі мы пагутарым з Валерыяй ГРЫБУСАВАЙ.

Надзея КУДРЭЙКА

Адкладзеная перамога Val

— Натуральна, у першую чаргу трэба спытацца, як вы ўспрынялі адмену “Еўрабачання”, як перажылі такую навіну?

— На сённяшні дзень эмоцыі ўжо трохі сціхлішыся — думаем пра будучыню. Ды і падсвядома былі гатовыя, што сёлета на гэтым конкурсе перамога не музыка, а каранавірус. Зараз мы чакаем, якое рашэнне прыме Бельгелерадыёкампанія, бо, напрыклад, 12 краін ужо абвясцілі, што ўдзельнікі, заяўленыя на гэты год, выступаць у наступным — зразумела, з іншай, новай песняй. Мы са свайго боку зрабілі прапанову, што падрыхтуем на выбар 10–12 трэкаў. Увогуле, мы вельмі аптымістычна настроеныя, і думаем, што створым яшчэ лепшую, яшчэ больш якасную кампазіцыю для “Еўрабачання — 2021”. На песню “Да відна”, якую вельмі любім, мы ўсё роўна хочам зняць кліп, і закрыць такім чынам гэштальт, каб ісці далей. Бо зараз ужо пішам матэрыял да новага альбома, які плануем скончыць бліжэй да лета.

— У вас як у спявачкі было ўжо нямаля конкурсаў, і часта вы на іх перамагалі...

— Я заўсёды атрымлівала Гран-пры ці першую прэмію: так пачалося ў 15 гадоў, так цягнулася і далей, да нацыянальнага адбору. Але, думаю, “Еўрабачанне” будзе маім апошнім конкурсам, проста трэба гэта здысці — з’ездзіць, выступіць, і болей конкурсаў мне не трэба. Цяпер ужо хочацца займацца менавіта творчасцю, а не спаборнічаць з кімсьці і даказваць сваё ўменне спяваць. Хочацца пісаць новыя песні, ствараць музыку, пашыраць аўдыторыю, ездзіць у туры.

— Музыкі і спевам вы вучыліся ўсё жыццё, і яшчэ літаральна некалькі гадоў таму былі студэнткай. Вы якраз з тых артыстаў, што на сцэне з самага маленства і ніякага іншага шляху для сябе, акрамя артыстычнага, не бачаць?

— Так, як кажуць — дзяцінства ў мяне не было (смях). Слевамі я прафесійна займаюся гадоў з шасці — тады гэта быў ансамбль народнай музыкі “Ярыца”. Там жа ў Магілёве скончыла гімназію-каледж мастацтваў — атрымала класічную музычную адукацыю, потым быў Універсітэт культуры ў Мінску, магістратура. Дарчы, у нашым магілёўскім каледжы ў свой час вучыліся і Наталя Палодышча, і Пётр Елфімаў, які потым стаў маім педагогам па вакале і дапамагаў рыхтавацца да конкурсу “Славянскага базару ў Віцебску”. Як звычайна, вучань бярэ лепшае ад кожнага свайго педагога, і адзін час мяне нават называлі “Елфімаў у

спадніцы” — як вакалістка я здольная выдаць такую, як кажуць, “ногу з мясам”, магу даць моцы як сапраўдны рокер.

Гадоў з 15-ці я ўжо пастаянна ездзіла ў Мінск вучыцца — скончыла актёрскія курсы ў Акадэміі мастацтваў і “Школу моды Сяргея Нагорнага”, а потым і ўся сям’я пераехала ў Мінск. З таго часу пачала ўжо ўдзельнічаць і ў міжнародных конкурсах. А ў восьмым класе я хацела быць актрысай і паступаць у Маскву ў тэатральны інстытут. Але пасля курсаў зразумела, што Бог пашалаваў мяне менавіта ў звязкі, і займацца нейкай групавой, калектыўнай творчасцю, як у тэатры, я не хачу — а хачу спяваць, хачу пісаць сваю музыку, хачу ні ад кога не залежыць.

— Першая прэмія на “Славянскім базары ў Віцебску” — гэта даволі значнае дасягненне, асабліва для зусім юнай дзяўчынкі. Нагадайце нам, што вы спявалі ў конкурсе?

— У дзень сусветнага хіта я выконвала Somebody to love групы Queen — тую ж песню, з якой пры два гады трапіла ў каманду Джамалы на ўкраінскім “Голасе краіны”. Але самым запамінальным і ўвогуле адным з найскравейшых уражанняў за ўсё жыццё для мяне стала тое, як я з аркестрам пад кіраўніцтвам Міхаіла Фінберга спявала песню “Ночь” Давыда Тухманова на верш Уладзіміра Маякоўскага. Памятаецца — “Любят? Не любят? Я руки ломаю...” — яе ў свой час выконваў Мікалай Наскоў. Я тады была вельмі ўзрушана, бо расказвала сваю гісторыю. І мне гэта было настолькі нажом па сэрцы, што песню я аднойчы выканала — і больш не магу яе спяваць.

— Тады вы прайгралі толькі Дзі-машу Кудайбергену, які зараз вялікая зорка і выступае на стадыёнах — ён атрымаў Гран-пры. Што вам дала 1-я прэмія “Славянскага базару”, ці стала яна штуршком у кар’еры?

— Я не лічу, што “прайграла” Дзі-машу, бо выступіла вельмі паспяхоўна і нас з ім падзяліла літаральна некалькі балаў. А што мне дало першае месца — 15 тысяч долараў, якія ў потым накіравала на сваю творчасць! Не магу сказаць, што ў мяне з’явіліся пахлоннікі, ды і на такія вялікія, дзяржаўныя, тэлевізійныя канцэрты мяне не запрашалі — быццам і не было ніякага “Славянскага базару”. Але памер прэміі мяне парадаваў (смях).

— А ў вас жа калісьці было і Гран-пры фестывалю беларускай песні і паэзіі ў Маладзечне. Канешне, цяпер аўтарытэт гэтага конкурсу не параўнаць з віцебскім, але што дала тая маладзечанская перамога?

таленавітымі прафесійнымі музыкантамі, з самым розным рэпертуарам, я навучылася хутка рэагаваць на заўвагі, хутка вучыць тэкст, хутка падлажвацца пад новыя абставіны і пад розныя песенныя праграмы. Мне здаецца, пасля працы ў аркестры Фінберга артыст становіцца такім універсальным вакалістам, здольным на ўсё (смях).

— Вы паралельна і ва Універсітэце культуры вучыліся...

— Насамрэч я хацела ехаць вучыцца ў Маскву ў Гнесінку, але пасля заканчэння гімназіі павінна была ці адпрацаваць два гады па рэзерваванні, ці паступаць на бюджэт у Беларусі. У мяне дзякуючы каледжу была ўжо вельмі добрая пад-

папулярную ў нашай краіне. Вы не пайшлі, так бы мовіць, на прагнутае эстраднае дарожны. Хаця і ў шматлікіх конкурсах, і ў аркестры Фінберга спявалі хутчэй нешта традыцыйна эстраднае.

— Я магу назваць сябе меламам, і карані гэтага, зразумела, у сям’і: маі мама, напрыклад, заўсёды слухала добрую музыку — Стынга, Майкла Джэксана, Мэраю Кэры, Селін Дэйв, Уітні Х’юстан. Яна па адукацыі медык, калісьці іграла на скрыпцы, танцавала доўгі час. Я таксама слухала толькі замежную музыку, і сама, нават зусім маленькай, выбірала, што спяваць. Мне заўсёды хацелася знайсці не тое, што ва ўсіх і што ляжыць на паверхні, а нешта адметнае, цікавае, густоўнае, хацелася нешта прыдумаць, “скраціць”. Каб быць актуальным творцам, трэба развіваць свой густ — і я многа чаго слухаю, самага рознага. Я ўвогуле такі “музычны чарвяк”, які пастаянна капае і капае ў пошуках новай цікавай музыкі.

Сапраўды, да гэтунага часу даводзілася спяваць чужыя песні — каверы, так бы мовіць. Цяпер жа я хачу выконваць толькі сваё аўтарскае. У нашага з Уладам праекта Val, дарчы, прыныцтова пазіцыя, што мы выступаем толькі са сваімі песнямі — і на канцэртах, і на вечарынках, куды нас запрашаюць.

— Дымажышне нам зарыентавацца — у якую стылістычную нішу аднесці праект Val?

— Магу расказаць пра тое, якімі музыкантамі мы натхняемся. У мяне гэта, напрыклад, Alina Baraz, Kate Stewart, Tom Misch, SG Lewis, Disclosure... Канешне, мы сочым за сусветнымі трэндамі, але перааробляем іх у сваім стылі і трохі набліжаем да мясцовай ментальнасці. А калі казаць пра беларускіх музыкантаў з нашага блізкага кола, то можна назваць рэпера Папона, праект Mikita, Рамана Волазнева, Michael Soul, D.Jaza — гэта такое новае, маладое пакаленне сучаснай беларускай музыкі. Улад Пашкевіч, з якім мы партнёры ў творчасці і ў жыцці, ўдзельнік нашай знакамітай прадакшн-студыі Tone Twins, якая робіць музыку і саўнд-дизайн для многіх сучасных вядомых артыстаў і вялікіх сусветных брэндаў. Мэтавая аўдыторыя Val, як мне падаецца — гэта людзі досыць інтэлігентныя, якія многа вандруюць, якія чытаюць добрыя кніжкі, глядзяць добрае кіно. І на ўрад ці ў нас агучына аўдыторыя, напрыклад, з Максам Каржом.

— Праект Val існуе ўжо чатыры гады, але да нядаўняга часу — на маё адчуванне — у цэнтры увагі ён чамусьці не трапляў, усё змянялася толькі з “Еўрабачаннем”. Чаму так? І што далей?

— Насамрэч мы і песні запісалі, і на канцэртах з фестывалі выступалі, былі на разгрове ў папулярных музыкантаў — напрыклад, ігралі разам з Zivert і Cream Soda. Але наша музыка, мацьмяна, не для самых шырокіх колаў. Ды і мы не разглядалі праект Val як камерцыйны. Удзелам у “Еўрабачанні” мы якраз хацелі пашырыць нашу аўдыторыю — конкурсны трэж рабілі адпаведна. Нездзе з паўгода таму ў нас з’явіўся і канцэртны дырэктар — чалавек з вялікім вопытам у музычнай сферы, вядомы прадзюсар Андрэй Каліна, і зараз мы плануем многа выступаць і гастрываць — калі сітуацыя дазволіць. Таксама разлічваем, што бліжэйшы год прывеснім і падрыхтоўцы да “Еўрабачання”, таму што нам хацелася б прадоўжыць гэтую захапляльную гісторыю.

Фота Марыны СЕРАБРАКОВАЙ

Мы аптымістычна настроеныя, і думаем, што створым яшчэ лепшую, яшчэ больш якасную кампазіцыю для “Еўрабачання — 2021”.

— Мне было 17 гадоў, і якраз пасля Маладзечна мяне запрасіў свой аркестр Мікаіл Якаўлевіч Фінберг. На той момант для мяне гэта была вельмі значная прапанова, вельмі пахвальная. Я прайшла там сапраўдную школу жыцця. Як часта жартую — хлопчыкі ў 18 гадоў ідуць у армію, а я, дзяўчынка, пайшла ў аркестр. Можна сказаць, што шэсць гадоў аслушываю (смях). У мяне, у прыныцце, і ў каледжы былі дастаткова патрабавальныя педагогі, таму я здолела падлажыцца пад аркестравага парадкі, пад жорсткую дысцыпліну, пад Міхаіла Якаўлевіча. Дарчы, мы рассталіся з ім цалкам на мірнай нощы: ён сказаў, што калі чалавеку неабходна развівацца, то, канешне, трэба яго адпусціць. Для мяне гэтыя шэсць гадоў былі добрым вопытам работы з вельмі

рыхтоўка па многіх дысцыплінах, і ва Універсітэце культуры я вучылася па індывідуальнай праграме. Але асабліва хачу падзякаваць педагогу па сцэнічным маўленні Дзіне Георгіеўне Тыцюк, якая шмат чаму мяне навучыла — яе заняткі я ніколі не прапускала. Што тычыцца менавіта вакалу, то я вельмі ўдзячная майму апошняму педагогу ва ўніверсітэце Ігару Васільевічу Мельнікаву за тое, што ён мяне не ламаў, не змяняў, а проста накіроўваў як больш вопытны чалавек — папраўляў, карэктаваў, а ў прыныцце зберагаў мой голас.

— Каб артысту адбыцца на сцэне, толькі голасу і валодання рознымі вакальнымі тэхнікамі недастаткова. Зараз у праекце Val вы ствараеце актуальную, сучасную музыку — досыць электронную і стылістычна не самую

Гордае “Я” — не для дылетанта

Чацвёрты раз праходзіць агульнабеларуская выстава “Я Манэ. Я Шышкін. Я Малевіч”. Экспазіцыя ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў. Прыняць удзел у выставе мог кожны мастак, дакладней — кожны, хто лічыць сябе мастаком. Мае такі мастак прафесійную адукацыю, досвед удзелу ў выставах, працуе выключна для ўласнага задавальнення ці зарабляе мастацтвам грошы — для арганізатараў выставаў не мела значэння. Не было таксама абмежаванняў па відах мастацтва, тэматыцы твораў, тэхніцы выканання. Жывяпіс, графіка, пластыка, фатаграфія, відэа... — што заўгодна. Галоўнае — запілаць унёсак на права ўдзелу, выстаць жыую чаргу і паспець здаць сваю работу, пакуль экспазіцыйная плошча яшчэ не запоўнена “пад завязку”.

Фрагменты экспазіцыі.

80-х гадоў раздзіралася менавіта з гэтых пазіцыяў. Людзей збіралі ў гурткі па інтарэсах не дзеля зававання нацыянальных саблівасцяў народнага мастацтва, а дзеля стварэння ілюзіі еднасці ў грунтоўна раздзіраным грамадстве. Пра гэта я чуў ад нашых этнографіў, якія паездзілі па свеце і мелі сумоўе са сваімі замежнымі калегамі.

Дарчы, сярод тых, хто выставіўся на сёлетнім форуме амбшійных дылетантаў, ёсць асобы, якія дзвяжковы выдатнай працавітасці і здольнасці да творчага росту, былі б не лішнімі і на выставах прафесійнага мастацтва. Прынамсі, відаль, што ёсць у іх і развіты густ і варты мастацкай арыенціры. Хіба што дэпартамент БЛАМ ці Глебевіч не ставе. Ну як Марк Шагал з Язэпам Празоўнічам да Казіміра Малевіча з Міколам Чурчанам таксама “акадэмічны не карчаві”. Прынамсі, прастыхіны. У любым выпадку, каб зваліў “Я Манэ, Я Шышкін, Я Малевіч” (спіс можна доўжыць паводле густу), трэба смельсць мець. Творую смельсць.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ / Фота аўтара

Назваваючы рэчы сваімі імёнамі, выстаўу гэту трэба класіфікаваць як самадзейную, як агляд творчасці дылетантаў. Ад дыламанаваных прафесіяналаў, якія самі ў такой акцыі ні ў якім разе ўдзельнічаць не стануць, але тым не менш яе прагледзілі, я чуў розныя меркаванні. З большага стаўленне паблыжлівае. Маўляў, чым бы дзіце не чысцелася, абы не плакала (не піло гарэлкі ды іншае). Ёсць меркаванні, што “Я Манэ, Я Шышкін, Я Малевіч” — сучасная прапанова, бо прывучае да думкі, нібыта мастацтва — гэта лёгка, што пры наўнясці аднаго толькі нахнення можна зрабіць нешта вартэ гледацкай увагі, а майстэрства, прафесіяналізм — справа другасная ды не нашта патрыячна. Хтосьці лічыць, што такога роду акцыі для когамоці могуць стаць першым крокам у працэсе і ў творчасці ўжо з вылікай алтары. Я ж скліваю да думкі, што гэта добрая арт-тэрапія, сродак знайсці самага себе ў прастору самоты; магчымасць рэалізаваць якой ні ёсць, але работа патэныяваць у сітуацыі, калі і творча не шкідваць, і побытавая завядзёнка цісне на псіхіку.

Я да такой думкі прыйшоў, калі некалькі гадоў таму малыды чалавек, што зарабляе на хлеб рабочай спецыяльнасцю, а ўвесь волюны час адлае будувальніцтва дома для сваёй сям’і, раптам запытаўся ў мяне, якую з мініскі студый выявуленчага мастацтва я яму б параў. Хачу, кажа, малываць, часу на гэта няма — але знайду.

Тое, што заняці мастакаў ці якой іншай творчасцю могуць быць для чалавека душэўным апырхам у ніпротых жыццёвых сітуацыях, заўважылі адмыслоўцы сацыяльнай псіхалогіі. Прычым заўважылі даўно. На Захале, дзе ўрбанізацыя рапей чым у нас змяніла менталітэт грамад і пахавала патрыярхальны побыт, самадзейная творчасць недзе яшчэ з

Найдаўняе прафесійнае свята ў Тэатры-студыі кінаакцёра сустрэлі прэм’ераі спектакля “Ох, ужо гэта Ганна!” Пастаюнка аднайменнай камедыі становішчаў Марка Камалелі — самага, бадай, “раскручанага” французскага драматурга-камедыяграфскага сучаснасці — ажыццяўлялася пры фінансавай падтрымцы Міністэрства культуры Беларусі.

Надзея БУНЦЭВІЧ / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Вольга Дзятлоўская (Брыжыт), Ягор Лёгкін (Бернар).

мае сэнсу. Галоўнае, каб той сэнс меў сам спектакль! Пастаў яго Алег Кірзэў — даўраг спецыяльнай праміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь за стварэнне ў гэтым тэатры спектакля “Хто смеецца апошнім” паводле аднайменнай п’есы Кансрата Крапіва. Таі камедыя сачыяльнага ўдзі мела, дарчы, сваю раз-

ынку ў прычтанні дзеянне было размеркавана паміж рознымі дзеясловамі нашага неадыкага мінулага, атрымаўшыся ў поўным сэнсе “Смех скрозь слёзы”. Дый на гэты раз нельга сказаць, што смек у зале пераследуе ўсю “... Ганну” з пачатку да канца. Гэта не так усмешка ўнікае хіба

Алеса Пухавая (Ганна), Вера Палякова (Жаклін).

Французскія жарты з беларускім адценнем

раз-пораз. Але добры настрой ствараеца — яшчэ і таму, што спектакль “перастае” забавляць на тэму адзольтэра і імкнення ўзняцца да мастацкай асацыяцыянасі. У гэтым яму дапамагаюць найперш сігнаграфы Лідзіі Малажанка і музыка Валерыя Воранава.

Замест звыклага “сэрэдн а рэф-метычнага” інтэр’ера — свосасаблівае пры-вітанне ліцеб-

скаму УНОВІСУ і запаветам супратэматызму. Падсвечаныя квадраты-прастакутнікі: белы, чырвоны, сіні, жоўты — адыгрываюць ролю сенавош панэльў, хая ў гэцце фігуруюць традыцыйныя шпалеры. Журнальны стоік ператвараецца то ў шпосці накіпат будувальніч лэўкі, то ў паабнаства ардуў. Яркась, фантазіянась сіндрыхнай стройў адпавядае дзятлоўскім “Рускім сезонам”, з якім супрацоўнічу Леон Бекст — мастак розам з Гродна.

У мушы, якія адраў “завоішч” неабходны тэатрамі і “дыржакру” насперам пельчюў, — ненерогадая гульня гэбравых фарбў, счыльва за якой часам нават больш шкава, чым уласна за сценнічным падзеямі. І гэты пошук новых інструментаў вылучае незаўважны мастак да творчасці Яўгена Глебевіча: ван раяней толькі ён з беларускіх

кіаскаў умеў так спрытна “рабіць свята” літаральна некалькімі пікантнымі гукавымі шпрыхамі. Унікаюць таксама паралелі з творчасцю Альфрэда Шнітке, Гія Канчэлі, якія гэтак жа ўдала прадавалі і ў галіне авангарда і ў кінамузыцы, якая заўна лідчыла “трыскандэма” жанрам. Пры гэтым Валерыі Воранаў прысутнічаў хіба на першых воесных чытках п’есы, а далей вярнуўся ў Германію (колішні выпускнік нашай Акадэміі музыкі). Ён жыў не ў гэтай краіні і працягваў у розных кутках свету і дасваў напісаная фрагментаў па інтэрнэце.

Удала ступаеца тэатралыт з настроем сучаснага па стылі харэаграфія Ірыны Шырокай: тут і танцы сядзячы, і выйгрышныя эстрадыяны элементы, і розныя тыпы халы, пластыкі, знігванія і з характарамі героўў, і з эмайшійным пасылам, уласцівым той ці іншай сітуацыі.

На жаль, мне давялося паглядзець толькі адзін

Сённяя і заўжды

“Хрыстос на крыжы”.

“Таёмная вачэра”.

У Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў экспануецца жывяпісны цыкл гродзенскага мастака Сяргея Грыневіча “Валікоды трыдзень”. Тым часам як уся астатняя прастора Цэнтра на Някрасава занята выставай мастакоў-аматараў “Я Манэ. Я Шышкін. Я Малевіч”, Грыневіч адшкадавалі залу, як мастаку-пераможцу леташняга глядацкага галасавання.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ / Фота аўтара

Не хачу пакрыўдзіць аматараў, але большасць наведвальнікаў каў ідзе гэтымі дзямі ў Цэнтр найперш дзеля твораў прафесіяналаў, якія набылі сенсацыйны розгалас ужо пры першым экспанаванні.

Трыдзень — гэта Валікі чашер, Валікая пятніца і Валікая субота. Тры дні, што папярэднічаюць Валікоўна на Страсным тыдні. За гэтыя тры дні Хрыстос спаз-

наў катанаве, смерць на крыжы і пахаванне. А ў нядзелю Збаўца, паводле біблейскай легенды, паўстаў з мёртвых. Мастак узяўся адлюстраваць галоўныя эпізоды Трыдзеньна. Да заданых сюжэтаў мастакі вярталіся на працягу

многіх стагоддзў. Заўсёгда, скажы вывучэнай мойней нешта новае пра Хрыстоўы страці, проста немагчыма. Усё сказана, усё сновасвая адшчыні выяўлены, усё эмайшійныя акценты расставлены. Але Сяргей Грыневіч здолеў

зрабіць амаль немагчымае. Каб паказаць драматызм біблейскага апавода ён скарыстаў складаныя ракурсы і неўласціваю чалавечую воку перспектыву. У такім ракурсе убачыць Хрыста можна толькі на адным з суседніх крыжоў. Альбо трэба скарыстоўваць дрон. Нязвыклія ракурсы знаходзіць мастак і для сцэны Таёмнай вачэры і П’еты. Стоды жа даюцца і раздражняючыя вока анілінавыя фарбы. Карціну мастак будзе як спынены кадры відэаграфу. Маўляў, працяг будзе... Дасягаецца уражанне, нібыта драматычна дзея адбываецца не на паляце, а на твэй вачах. Не тысячагоддзі таму на Білакм Ускольце, а тут і зараз. Праўда, каб гэта адчуць, трэба заглядаць настрасіа на пэўную эмайшійную халю.

Пабытаў на загаданай выставе Сяргея Грыневіча — тое самае, як у валікі і нядзелю сказілі. Нездарма гэтыя творы ўжо называюць шэдэўрамі сучаснага сакральнага мастацтва. Трыдзень — сённяя і заўжды, так бы я акрэсліў сэнс гэтага сакральнага шыкла.

Слова на развітанне

Апошняя вясна Віктара Дашкевіча

У ноч на 31 сакавіка перастала біцца сэрца заслужанага артыста Рэспублікі Беларусь, уладальніка медала Французска Скарыны, вядучага майстра коласоўскай сцэны Віктара Мікалаевіча Дашкевіча. Паішоў з жыцця шчыры, сумленны, прычынковы, велікі адказны чалавек, па-спраўданаму адданы сцэнічнаму мастацтву, кляпатлівы муж і любячы бацька. Ён валодаў выключным талентам — думаць найперш не пра сябе, а пра тэатр, пра сям’ю, пра родных і блізкіх людзей.

Яго зашпленне тэатрам пачалося яшчэ ў дзяцінстве, якое прайшло ў невадзімім пасёлку Аруцкім, што ля Аршанічынае. Тут ён атрымаў першыя ўражкі ад былой макоўскай актрысы Таццяны Большакоў, якую лёс закінуў у беларускую глыбінку. А потым Беларускі тэатральна-мусікі інстытут, курс знакамства ражысэра і педагога Веры Паўлаўны Радзік. Віктар Мікалаевіч кіскаў да себе розныя тэатры, але ён выбраў коласоўска і на ўсё жыццё. На працягу многіх гадоў ён спільнаў акцёрскую працу з работай загадчыка трупы, трымаў моцную сувязь паміж аніматэрыі і артыстамі. Але гадоўнае — гэта, вядома, сігна. Называць толькі абразы, ствараючы Віктарам Мікалаевічам у апошнія дзесяцігоддзі. Гэта Мамеў у “Мудрацах” Аляксандра Астроўскага, Радзкі ў “Квартэце” Рональда Харууда, Радзівам Мікалаевічу “Стамраднай камедыі” Аляксея Аруцкага, Дубоўк у “Дзікай паліванні караля Става” Уладзіміра Караткевіча, Місэна ў “Дурнічы” Лопэ дэ Вэга, прафэсар Райсэр у “Доктары філасофіі” Браніслава Нушыча, дэп Саверыян у “Яшчэ раз пра каханне” Васілія Шушыча.

А са спектаклем “Пазынаеца шчасце” ён наднараўнава аб’ехаў многія абласныя сцены. Коласаван гарманічна адчуваў сябе ў многіх дзіцячых спектаклях.

Віктар Мікалаевіч заўсёды шыра прымаў гледачы, не шкадавалі апальдэсменту і кветка... Янона акцёрскай здымкі наднараўнава былі адзнакамі высокай ўзнагародамі: медалі Французска Скарыны, нагрудны знак Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь “За ўклад у развіццё культуры Беларусі”, Ганаровая грамата Нацыянальнай Сходу Рэспублікі Беларусь, Ганаровая грамата Кабінета Міністраў Рэспублікі Беларусь, дыплом Беларускага саюза тэатральнах дзеячў.

З’сім выданнем, з студзеня 2020 года, Віктар Мікалаевіч Дашкевіч адзначыў 75-годдзе. І дзеў за аном набірае сілы вібскаса вясна, а шырака коласаван ужо не з’яма... Ён сцяў у вачасць, каб адгуць, з нібскаў, неспраў, як мела ішо ролны тэатр, абычыль ішо, вершы ў лепшае.

Быліяны, шановны, дарэгі Віктар Мікалаевіч! Памінь пра Ва наўдасці застанешца ў сэрцах коласоўцаў і ўсіго Вібскаса.

Коласоўцы

Першая смерць ад каранавірусу забрала ў Беларусі артыста Віктара Дашкевіча. Смуткую. І хочацца гаварыць пра тое, каб вы, шануюныя работнікі культуры, ашчадзілі сябе і іншых. З вялікай цікаўнасцю даведаўся пра новыя формы працы ў дыстанцыйным фармаце, якія прыдумалі гэтымі днямі супрацоўнікі расійскіх дзіцячых бібліятэк. Яны запрасілі чытачоў да тэлефонных кантактаў-дыялогаў. Чытачы адгукнуліся імгненна. У выніку бібліятэкары чытаюць дзятве кніжкі па тэлефоне, паралельна адказваюць на шматлікія пытанні. Па ўсім бачна, што вялікае задавальненне атрымліваюць абодва бакі. Не сумняваюся, што і нашы работнікі культуры ў раёнах вызначацца не меншай вынаходлівасцю. А пакуль пра тое, што ёсць.

Яўген ПАГІН

Францішка Жылкі і Алега Мізулы. Сярод аўтараў “Нальшанскіх сустрэч” заслужанага дзеячы мастацтваў Рэспублікі Беларусь Віктар Барабанцаў і Віктар Нямоў, лаўрэат прэміі “За духоўнае адраджэнне” Алесь Суша і мастакі Анатоль Бяляўскі, Віктар Мікіта, Галіна Беганская, Кастусь Качан, Таццяна Ласка, Эдуард Мацюшонак. Віктар Мікіта прывячыў шэраг аркушаў вяскоўцаў, а Віктар Барабанцаў стварыў партрэт Ваўдава Гражулі,

Берагчы сябе ды іншых

20 сакавіка ў выставачнай зале Гродзенскага абласнога метадычнага цэнтру народнай творчасці пачала працаваць абласная выстава-конкурс дэкарацыйна-прыкладнога мастацтва “Велікодны падарунак”. У мерапрыемстве бяруць удзел каля 80 майстроў народнай творчасці з усіх раёнаў Гродзеншчыны. Сярод твораў — носьбіты элементаў нематэрыяльнай культурнай спадчыны, уключаныя ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь: майстар па традыцыйным роспісе велікодных яек Ларыса Касіцкая з гарадскога пасёлка Сапошкі Гродзенскага раёна, майстар па вырабе велікодных вербаў Дамініка Кавалёнак з Гродна. Усяго экспазіцыя налічвае больш за 300 выкананых у розных тэхніках экспанатаў: садома-і лазапаліценне, вышыўка, вышыванка, батык, кераміка, карункапляценне, лапакіае вышыцце, ткацтва, пісанка, роспіс па дрэве... А конкурсныя намінацыі лепшых велікодных калекцый наступныя: “Яйкі”, “Паштоўкі”, “Кошыкі”, “Пано”, “Вербы”. Вынікі выставы конкурсу будучы падведзены 3 красавіка.

26 сакавіка Віцебскі абласны краязнаўчы музей прэзентаваў выставу, прысвечаную народнай артыстыцы Рэспублікі Беларусь Святлане Акружнай. Ганаруся, што ведаю Святлану Арцёмаўну асабіста. Яна не проста сонечная жанчына-прыгажуня, а яшчэ таленавітая актрыса тэатра і кіно, вядучы майстар сцэны, лаўрэат прэміі “За духоўнае адраджэнне”, уладальніца медалі і ордэна Францыска Скарыны, прэзідэнт Беларускага саюза тэатральных дзеячаў “Крышталная Паўлінка”. Менавіта Акружная стала ініцыятарам стварэння ў Віцебску Музея гісторыі тэатра. Не сумняваюся, што неўзабаве ў гэтым

музеі з’явіцца і экспазіцыя, прысвечаная акцёру тэатра імя Якуба Коласа, заслужанаму артысту Беларусі Віктару Дашкевічу. Загачык Жалудоўкай (Шчучынскі раён) гарпясляковай бібліятэкі Галіна Бекіш піша: “26 сакавіка ў рамках гуманітарнай праграмы “Месца сустрэчы — дыялог” германскага федэральнага фонду “Паміць, адказнасць і будучыня” наша ўстанова навяля вынікі праекта “Павышэнне якасці жыцця стальных людзей Жалудоўскага сельсавета”. Гаворка ішла пра навукальны модульны курс, пра дзейнасць гурткоў кветкаводства і рукадзелля”.

“65 фарбаў на палітры майго жыцця”. Пад такой прыгожай назвай 25 сакавіка ў Навагрудскім раённым цэнтры рамястваў адбыліся творчы вечар і адкрыццё выставы мастака Віктара Залаціліна. “65 гадоў — шлях сур’эзны, — піша дырэктар Навагрудскага раённага цэнтру культуры і народнай творчасці Наталля Кавалевская. — Падчас мерапрыемства Віктар Мікалаевіч дзяліўся ўспамінамі, задаў, як пакінуў сталіцу і назаўжыў вярнуўся на малую радзіму ў вёску Курніск, дзе і заняўся сур’эзна жывапісам. Мастак жыве ў бацькоўскім доме ля сінявокаса Нёмана, а на ягоных

На здымках:
1 На палотнах Віктара Залаціліна — родная прырода.
2 “Кніжчыны імяніны” ў Ашмянах.
3 Удзельніцы акцыі “Землекарыванне” ў вёсцы Гродзі.
4 Экспанаты выставы “Велікодны падарунак”.

палотнах — родная прырода. Кожны пейзаж уражае лірычна-драматычным гучаннем. На рахунку твораў — 450 карцін. Першая персанальная выстава прайшла ў Доме-музеі Ада Міцкевіча ў 2005 годзе. З таго моманту было арганізавана 33 персанальныя выставы ў Гродне, Мінску, на Навагрудчыне. 20 палотнаў мастак падараваў Навагрудку. Яны ўпрыгожваюць фая другую паверхню Навагрудскага раённага цэнтру культуры і народнай творчасці. З юбілеем Віктара Залаціліна навішавалі майстры народна-

га калектыву “Каляровая альтанка”, сябрам якога мастак з’яўляецца”.

Шэраг навін з Ашмянскага раёна прысвечаны штогадовай міжнароднай акцыі Сусветнага фонду дзікай прыроды “Гадзіна Зямлі”, накіраванай на фарміраванне адказнага стаўлення да навакольнага асяроддзя. На Беларусі акцыя прайшла ў 12-ты раз.

Цягам гадзіны ў аграгарадку Кракоўка мясцовыя работнікі культуры вялі гаворку з жыхарамі пра ашчаднае і адказнае стаўленне да прыроды і рэ-

сурсаў планеты. Правялі з гэтай нагоды гульнявую праграму і інфармацыйную выставу.

У вёсцы Гродзі падчас маладзёжнай дыскусіі зладзілі агітацыйную акцыю “Землекарыванне”. А ўвечары дзеля эканоміі на адну гадзіну адключылі ў вёсцы электрычнасць.

Праблему кліматычных змен абмеркавалі і ў сельскім клубе аграгарадка Каменны Лог. Актыўны ўдзел у акцыі прынялі мясцовыя школьнікі, неабыхавя да будучыні нашай планеты.

І апошня на сёння экалагічная навіна — з аграгарадка Мураваная Ашмянка. Праект для дзяцей называўся “Веласветлячкі”. Пры яго рэалізацыі гурткоўцы мясцовага сельскага клуба наведвалі на роварах гістарычныя цікавосткі наваколя.

Чарговая выстава. Гэтым разам — у Музеі “Ло-

адзінага цяпер ветэрана Вялікай Айчыннай вайны, жыхара Жодзішак.

Патэлафанавала добрая знаёмая Таццяна Зяноўніч — кіраўнік дома рамястваў, што месціцца ў вёсцы Залесе Смагонскага раёна. Паведамліла, што ўсё ў іх нармальна, ёсць і маскі, і антысептыкі. Колькасць наведвальнікаў хоць і зменшылася, але хоць некалькі ў дзень ды завітаюць. Прычына такой пастаяннай цікаўнасці — выстава “Адкуль нашы карані”. Тут экспануецца ўсё, што вырабляюць тры майстры ўстановаў разам са сваімі гурткоўцамі. А гэта і саломкапляценне, і тэкстыльная лялька, і бранеткацтва... Сама Таццяна Вікеніеўна займаецца вырабам тканых паясоў. У яе гуртку — шэсць чацвёрткласнікаў, два з іх — хлопцы. Таццяна Зяноўніча, што яны нават дзяўчынак абганяюць у старанні ды ўсёдлівасці. Дай ім усім Бог здароўя.

Ліст з метадычнага аддзела Ашмянскага раённага цэнтру культуры распавядае пра Тыдзень дзіцячай кнігі з экскурсамі ў гісторыю пытання. У свой час пісьменнік Леў Касіль трапіна назваў гэтую падзею “Кніжкіны імяніны”. А першы такі тыдзень прайшоў у Маскве ў 1944 годзе, падчас Вялікай Айчыннай вайны. 2 красавіка, у дзень нараджэння казаніка Ганса Андэрсана, адзначаецца Міжнародны дзень дзіцячай кнігі. Напярэдадні падзеі, 27 сакавіка, сельскія бібліятэка і клуб аграгарадка Станцыя Ашмянны запрасіў дзяцей на тэатралізаваную дзею “Як на Кніжкіны імяніны...” І ажыло тады царства кнігі. Герой літаратурных твораў прыйшлі да сваіх шануюных чытачоў. І тыя літаральна расхалілі кніжныя навінкі з бібліятэчнай выставы.

Сустрэнемся праз тыдзень. Берагчы сябе і сваіх наведвальнікаў!

Калі вёскі “шумяць”

Захаваць, захаваць, захаваць... Гэта самы часты дзеяслоў, які давялося мне пачуць пры зносінах з кіраўнікамі ўстановаў культуры вёскі Акцябрэва. Захаваць традыцыі і абрады, захаваць цікавасць да фальклору ў моладзі, захаваць пераемнасць пакаленняў, захаваць чытача. Суразмоўцы мае з'яўляюцца правяднікамі, здавалася б, прастай ісціны: чалавек, які не памятае сваяцтва свайго і які не жадае яго памятаць, ніколі не стане паўнаважным грамадзянінам краіны. І думку гэтую яны год за годам, дзень за днём даносяць да землякоў...

Алег КЛІМАЎ, Мінск — вёска Акцябрэва
Кармянскага раёна — Мінск / Фота аўтара

ДЫЯЛОГ ВАКОЛ АРЬЕНЦІРАЎ

Дваццаты год узначалівае Акцябрэўскі цэнтр фальклору Алена Малючэнка. Асноўная задача ўстановы і ў пачатку 2000-х, і сёння застаецца нязменнай — адраджэнне нацыянальнай беларускай культуры. Яе выкананне дасягаецца правядзеннем шматлікіх абрадавых мерапрыемстваў, зборам і апрацоўкай фальклору і іншымі спосабамі.

— Магчыма, Кармянскі раён і адрозніваецца ад астатніх тым, што большая частка абрадаў у нас будоўцца менавіта на мясцовым матэрыяле, — дзеліцца Алена Мікалаеўна. — Перш за ўсё гэта тычыцца такіх рытуальных шчырамоў, як “Заручаны”, “Хрэсьбіны”, ды і шырока вядомая “Гуканне вясні” тут таксама мае свае асаблівасці.

Галоўнай праблемай пры захаванні гэтых і падобных звычайў дырэктар лічыць тое, што, як непазбежнае, памяншаецца колькасць жыхароў у малых населеных пунктах.

Сыход пакалення носьбітаў народных традыцый, натуральна, адбіваецца на справе пераемнасці. А тым жа сельскім школьнікам, што яшчэ якіх-небудзь дзесяць гадоў таму ў дастатковай колькасці папаўнялі фальклорныя гурткі і калектывы, жыццёвымі арыенцірам усё больш і больш служыць “культура падвучэння” з яе сацыяльнымі сеткамі, Youtube-каналамі і блогерствам.

— Дзяцей, канешне, у школах застаецца ўсё менш, — працягвае спадарыня Малючэнка. — І прышчапіць ім любоў да аўтэнтычнай культуры становіцца складаней. Але мы не здаемся! Напрыклад летам праводзім для іх экспедыцыі да захавальнікаў фальклору. І калі дзеці сустракаюцца з ім, што называецца, вочы ў вочы, слухаюць з першых вуснаў апавяданні пра тое, які чым жылі ў вёсках у старадаўнія часы, цікавасць да такога мінулага ў хлапчужоў і дзяўчынак выяўляецца больш заўважна. Ну а калі яны ўжо разам з дарослымі сістэма-

тызуюць сабраана, ператвараюць яго ў твораў розных імпрэзы, самі ўдзельнічаюць у пастаноўках, то і пра інтэрнэт забываюць!

Флагманам сярод фарміраванняў АЦФ з'яўляецца народны фальклорны ансамбль “Луца” — вядомы на ўсю Беларусь папулярны затар і прапагандыст беларускай народнай творчасці. Дэкаратыўна-прыкладным мастацтвам займаюцца ў гуртку “Умелыя ручкі”, а з аб'яднання “Мастацкае слова”, не выключана, у бліжэйшы час на падмошці краіны выйдзе шоу-мен не горш, чым, дапусцім, Яўген Перлін.

Каб выканаць план паслуг, установе трэба зарабіць сёлета 1100 рублёў. Грошы прыносяць танцавальныя і вечары адпачынку (кошт білета на дыскатку — 1 руб. 50 кап.), выязныя мерапрыемствы — імі аслугоўваюцца бліжэйшыя да Акцябрэва населеныя пункты, канцэрты, у тым ліку, абменныя, па раёне.

— Сродкі, здавалася б, невялікія, але так — паціху — план і выконвае, — паведамае Алена Мікалаеўна. — А ў чым мае патрэбу наш Цэнтр? Касметычныя рамонтны мы самі робім, але можна было б ужо зладзіць і вялікі рамонт. Апаратуру не перашкаджае б абнавіць, а мікрафонаў у нас наогул няма. Касцюмы для ансамбля “Луца” пашылі ў 2006 годзе... Аднак я не скарджуся вам, не, усё гэта працоўныя моманты, на творчасці і дзейнасці фарміраванняў установы яны не адбіваюцца. Проста як ёсць, так ёсць. Улады нас заўсёды чуюць і па меры магчымасцяў дапамагаюць, дзякую прадукцыйны, ніхто ніколі не адмахваецца, маўляў, не да вас.

КІЛАГРАМАМ І ПЯЛЁСТКАМ

— Самае цяжкае ў працы сельскага бібліятэкара — здолець і захаваць чытачоў, і павялічыць іх колькасць, — кажа Іна Сяліцкая. — У стагоддзе інфармацыйнай тэхналогіі папяровую літаратуру

Бібліятэкар і паэтка Іна Сяліцкая.

Алена Малючэнка: “Асноўная задача ўстановы — адраджэнне нацыянальнай беларускай культуры”

дзецям замяняюць мабільныкі і планшэты. Але мы стараемся шляхам правядзення разнастайных мерапрыемстваў прышчапіць падрастаючаму пакаленню любоў да “жывой” кнігі.

— А, можа, і бог з ёй, з “жывой”, добра, што хоць у гаджэтах чытаюць, калі насамрэч чытаюць не адны Фэйсбук з Інстаграмам? — пракаюць я бібліятэкара Акцябрэўскай сельскай бібліятэкі.

— Не! — цвёрда адказвае Іна Ільінічна. — Сапраўднае кніга — толькі папяровая.

Я таксама прыхільнік дадзенай аксіёмы, што не перашкаджае мне ў выпадку неабходнасці адшукаць у нетрах інтэрнэту нейкі твор. Аднак такія мае пошукі — разавыя. Калі час трывае, стараюся “адкапаць” менавіта папяровыя варыянт. Яму аддае перавагу і старэйшае пакаленне Акцябрэва — яно асноўны спажывец кніжніцы. Навучэнцы прыходзяць у яе за энцыклапедыямі, даведнікамі, слоўнікамі — за ўсім тым, што дапамагае ім у засваенні школьнай праграмы. Само сабой, прыходзяць і за мастацкімі творамі. А даралцам, тым самым гідам па аўтарах і жанрах і з'яўляецца спадарыня Сяліцкая:

— Прапагандуем кнігу, як я ўжо згадвала, спосабамі рознымі. Напрыклад, з дапамогай экскурсій па бібліятэцы з азнаямленнем яе начыннем. Правядзеннем тэматычных выстаў, звязаных з тымі ці іншымі літаратурнымі падзеямі. Такай стала нядаўня “Мастакі роднага слова” — твораў беларускіх празаікаў і паэтаў, прымеркаваная да Міжнароднага дня роднай мовы.

Дарэчы, Іна Ільінічна і сама паэтка, адзін з яе, магчыма, самых пранізлівых вершаў, — прысвячана 30-годдзю аварыі на Чарнобыльскай АЭС, быў апублікаваны ў 2016-м годзе ў гомельскім літаратурна-мастацкім часопісе “Метаморфозы”:

*Ёсць памятных даты,
Юбілей,
Што з падарункамі,
сталом святонным,
Дзе дораць ружы,
каллі і лілей,
А гэты горкімі пачуццямі
азмрочан.
Чарнобыль, трыццаць
год жывем з табою.
Так шмат, здаецца,
а, здаецца, вчора.
Мы ўспамінаем
з горкаю тугою,
Як напактало нас
Чарнобыльскае гора...*

— На жаль, — уздымае бібліятэкар, — кнігі беларускіх аўтараў, на бе-

могучь “падсалзіць” юнае пакаленне на папяровую літаратуру.

Штомесяць спадарожным транспартам адпраўляецца Ірына Ільінічна за сем кіламетраў ад Акцябрэва ў вёску Дубравіна, дзе яе з неярпеннем чакаюць тры пажылых чытача:

— Кожны раз з хваляваннем еду, перажываю за іх здароўе — які яны там? Я яшчэ за тое люблю сваю прафесію, што ведаю, дзе-сьці ёсць тыя, хто вельмі мае патрэбу ў кнігах, хто прыхарошвае імі сваю адзіноту. Люблю яе за тое, што яна дае мне магчымасць мець зносіны з сапраўды рознымі людзьмі на самым розным тэмы. Яна дазваляе быць уваходнай у гэты дзівны — выдуманый і рэальны — свет. Як, дапусцім, у той, які паказала наша зямлячка-гамельчанка Аксана Хвашчэўская ў рамане “Там,

Работы гурткаўцаў Акцябрэўскага цэнтру фальклору.

ларускай мове ў дзяцей не заната карыстаюцца попытам, напэўна, аб'ёмна, што іх выкладаюць у школе. А дарослыя, так, чытаюць, пытаюцца.

Ва ўстанове ёсць месца этнаграфічнаму кутку “З крыніц спрадвечных”. Большая частка яго экспанатаў — вышыўка. Меншая — прадметаў хатняга ўжытку. “Чамусьці не так шмат іх у нашай вёсцы захавалася”, — зноў шкадуе бібліятэкар.

Цікавай мне падалася задумка, якую яна рэалізуе ў перыяд летніх вакацый, калі ўзважвае... выданні, што бяруць пад чытаць школьнікі: “Кнігі на вес” называецца акцыя. А па завяршэнні такога спароніцтва вызначаюцца самы “цяжкі чытач” і прызёры, якім уручаюцца дыпломы. І схітваюць — проста набраць кілаграмы — Ірына Сяліцкая нікому не дае, ладзячы “допыт” па прахытаным. Або праякт “Збяры раманак”: узяў дзяцённак пяць кніг, атрымаў адзін пялёстак. Мэта — сабраць раманак з найбольшай іх колькасцю. Пераможцы зноў-такі адзначаюцца чымсьці памятным. Дзеці з давальненнем адгукваюцца на такія гульні, думаецца, і яны

за зорамі”. Тым, хто хоча зразумець, што такое вёска і мінулае, і сучаснае, раю абавязкова яго прахытаць.

Адна з задач аптымізацыі і складаецца ў тым, каб якім-небудзь чынам захоўваць у малых населеных пунктах з няпростай дэмаграфічнай сітуацыяй агмені культуры. Ці ж мінімізаваць негатыўны наступствы, калі такія ўстановы прыходзіцца — у лепшым выпадку — далучаць да больш перспектыўных з пункту гледжання ўсё той жа дэмаграфіі на месцах і горшым — кансерваваць альбо наогул зачыняць. На жаль, часам рэжыяца па жывым. Спадзяюся, што ў Акцябрэве і з Цэнтрам фальклору, і з бібліятэкай нічога крытычнага не здарыцца.

Заклучнае рэпліка ад Алены МАЛЮЧЭНКА:

— Калі нашы вёскі “шумяць”, культурнае жыццё ў іх бурліла, астатнія людзі мала ўвагі звярталі на гэта, і толькі пасля таго, як вёскі сталі выявіраць, усе задумаліся пра тое, якім чынам можна захаваць народную культуру ў такіх населеных пунктах...

Крыжык за крыжыкам

Чароўныя
ніткі Зоф'і
Войтка

Любімая справа павінна прыносіць не толькі душэўную радасць, але і матэрыяльнае задавальненне. Знайсці іх — як іголку ў стоце сена. Вышывальшчыца Зоф'я Войтка, майстар народнай творчасці Рэспублікі Беларусь, сваю іголку знайшла. Разам з ніткамі і ўсім наборам для вышывання.

РУЧНІК — АДКРЫТА КНИГА

Крыжык за крыжыкам — і на палатне расшытаюцца спрадвечныя сімвалы Радзімы і сувязі з продкамі, знакі моцнай сям'і і нараджэння дзіцяці, шчаслівай долі, здароўя і дабрабыту. Для майстрыхі Зоф'і Войтка ручнік — як адкрытая кніга.

Вышываннем яна займаецца больш за трыццаць гадоў. Яшчэ з часоў вучобы ў Смаргонскай школе-інтэрнаце. Зоф'іна настаўніца па працы Марыя Ільінічна Радзішэўская была цудоўнай рукадзельніцай, кабінет працоўнага навучання ператварыла ў сапраўдны музей народнай творчасці. І дзяўчынку вышываннем “заразіла”: кожную вольную хвіліну малая Зоф'я аддавала свайму любімому занятку. Здаралася, нават угаворвала нянечку, каб тая дазваляла ёй вышыць ноччу.

У васьмым класе Зоф'я ўпершыню трапіла ў Маскву на выставу дасягненняў народнай гаспадаркі. Там дзяўчынку давялося трымаць нечаканы іспыт. Прыпыніўшыся ля стэнда з работамі Зоф'і, салідныя жанчыны паміж сабой абмяркоўвалі: “Ды не дзеці гэта вышывалі... Вядома, бацькі”.

чынку гэтыя словы пакрыўдзілі: “Усе інтэрнатаўскія дзеці і рады былі б атрымаць дапамогу ад сваіх матуль, але ж большасць не бачыла іх гадамі, іншыя — не ведалі ўвогуле”.

Каб паказаць, на што здатная яе вучаніца, Марыя Ільінічна пасадзіла дзяўчынку пасярод залы, дала ёй у рукі іголку з ніткай і шматок мешкавіны, прапанавала вышыць які-небудзь карунак па памяці. Зоф'я згладзілася — і з галавой акнулася ў работу. “Ачуныла” ад апладысмантаў глядачоў. На яе палатне літаральна “расцвіў” чырвоны мак. А настаўніца ўпершыню заўважыла, што яе выхаванка — ляўша. З Масквы смаргонцы прывезлі важную ўзнагароду — крыштальную вазу і некалькі дыпламаў.

ЛЕВАЙ РУКОЙ

Пасля васьмага класа Зоф'я пайшла вучыцца на цырульніка. Марыя Радзішэўская, якая бачыла ў дзяўчыне сваю пера-

емніцу, расцаніла гэта як зраджэнства. Пасля вучобы Зоф'я па спецыяльнасці працаваць не змагла — падвяло здароўе: з'явілася астма.

Тры гады дзяўчына не брала ў рукі пяльцы і адчула... творчы голад. Зоф'я зноў пайшла да настаўніцы. З пакааннем. Марыя Ільінічна дала ёй каля паўсотні незакончаных дзіцячых работ, якія трэба было дарабіць.

“Я ўзяла іх і стала вышываць. Часам плакала, абуралася, але не здавалася, — успамінае мая суразмоўца. — Нарэшце, даказала Марыі Ільінічнае, што буду вартай праддзяўчыннай яе справы. Нават у апошнія хвіліны яе жыцця паабяцала, што не кіну вышываць.

Мае работы — памяць і любоў да чалавека, які пастаянна верыў у мяне і падтрымліваў. Апантана з той пары вышываю...”

Памятаю, калі нарадзіла другую дачку, надта стала фінансавая цяжка. Часам не хопала грошай

Зоф'я Войтка і яе работы.

нават на хлеб. Тады вышыўка “выратавала” маю сям'ю. Я пачала рабіць ручнікі на заказ. За іх мне надрэнна плацілі: хто — грашыма, хто — прадуктамі”.

А пасля Зоф'я зноў вярнулася ў школу-інтэрнат — у якасці кіраўніка гуртка па вышыванні і адраджальніцы музея Марыі Радзішэўскай. На працягу шасці гадоў у гурток прыходзілі хлопчыкі не з самай лепшай рэпутацыяй. Многія дзівіліся: хуліганы — а як вышываюць!

“Кожнага з іх старалася падтрымаць, вучыла верыць у свае сілы. Я іх вельмі разумела... — запэўнівае Зоф'я. — Хлопцы старанна асвойвалі сакрэты майстэрства. На першай жа выставе прадалі ўсё свае вырабы. Так яны вучыліся сумленна зарабляць грошы і правільна імі распараджацца”.

Кажуць, калі ў жыцці чалавека адны дзверы зачыняюцца, адчыняюцца іншыя. Калі інтэрнат ліквідавалі, у Залесці адкрылі

раённым дом рамёстваў, і Зоф'ю запрасілі туды на работу. Падчас працы яна шмат вышывала, прайшла курсы па ткацтве паясоў. У 2008 годзе стала прызёрам свята-конкурсу вышыўкі і карункапляцення “Чароўная нітка” на “Славянскім базары ў Віцебску” (намінацыя — “Адражэнне беларускага ручніка”). Старшыня Беларускага саюза майстроў народнай творчасці, доктар мастацтвазнаўства, прафесар Яўген Сахута, які ўзначальваў журы конкурсу, пра творчасць нашай вышывальшчыцы гаварыў: “Высокі ўзровень выканання работ народнай майстрыхі нельга не заўважыць. Зоф'я выдатна ведае традыцыі вышывання Панямоння, у аснове якіх — пераважна арнамент чырвонага колеру, размешчаны нешырокай паласой на краях ручніка. А вось тое, што яна стварае свае работы левай рукой, ніхто з журы не заўважыў. Хаця гэты факт, безумоўна, заслугоўвае ўвагі, бо гэта вельмі рэдкая з'ява”.

“Я прытрымліваюся беларускага стылю, — тлумачыць рукадзельніца. — Ад украінскага і рускага ён адрозніваецца, у першую чаргу, колерамі. На украінскіх ручніках — яркая палітра колераў. Расійскія ручнікі адрозніваюцца не толькі колерам, але і памерам крыжыка, у рускіх ён вельмі дробны, а ў беларускіх — сярэдні. На нашых ручніках пераважаюць чырвоны (колер жыцця, свята, радасці) і чорны (колер зямлі, гора, болю, смутку). Радзей з'яўляліся сінія, зялёныя, жоўтыя элементы. Калі раней жанчына садзілася за працу, яна не брала ў рукі схему вышыўкі, а пераносіла свой настрой на палатно — стварала такі арнамент, які алпавадае яе душэўнаму стану.

Выгляд кожнага ручніка — са сваім значэннем.

“Я не люблю, каб мае вырабы пільніліся ў шафе, — усміхаецца майстрыха. — Яны не страціць сваю каштоўнасць, але я хачу, каб вышыўку бачылі людзі. Часта дару свае работы, бо ўпэўнена: не грошы маюць значэнне, а магчымасць зрабіць прыемнае людзям. Замест матэрыяльнага я назапашваю ўнутраную гармонію і веды”.

Калі вышыўка патрабуе ад Зоф'і нямальных фізічных укладанняў, то вязанне шкарпэтак для майстрыхі — своеасаблівы рэлакс. Вяжа, а пасля дорыць. Нядаўна “абула” ў свае шкарпэчкі ўсіх пастаяльцоў (26 чалавек) аддзялення сястрынскага догляду бальніцы. І гэта не адзінкавы яе жэст дабрачыннасці.

Калі вышыўка патрабуе ад Зоф'і нямальных фізічных укладанняў, то вязанне шкарпэтак для майстрыхі — своеасаблівы рэлакс. Вяжа, а пасля дорыць. Нядаўна “абула” ў свае шкарпэчкі ўсіх пастаяльцоў (26 чалавек) аддзялення сястрынскага догляду бальніцы. І гэта не адзінкавы яе жэст дабрачыннасці.

“Я не люблю, каб мае вырабы пільніліся ў шафе, — усміхаецца майстрыха. — Яны не страціць сваю каштоўнасць, але я хачу, каб вышыўку бачылі людзі. Часта дару свае работы, бо ўпэўнена: не грошы маюць значэнне, а магчымасць зрабіць прыемнае людзям. Замест матэрыяльнага я назапашваю ўнутраную гармонію і веды”.

Калі вышыўка патрабуе ад Зоф'і нямальных фізічных укладанняў, то вязанне шкарпэтак для майстрыхі — своеасаблівы рэлакс. Вяжа, а пасля дорыць. Нядаўна “абула” ў свае шкарпэчкі ўсіх пастаяльцоў (26 чалавек) аддзялення сястрынскага догляду бальніцы. І гэта не адзінкавы яе жэст дабрачыннасці.

“Я не люблю, каб мае вырабы пільніліся ў шафе, — усміхаецца майстрыха. — Яны не страціць сваю каштоўнасць, але я хачу, каб вышыўку бачылі людзі. Часта дару свае работы, бо ўпэўнена: не грошы маюць значэнне, а магчымасць зрабіць прыемнае людзям. Замест матэрыяльнага я назапашваю ўнутраную гармонію і веды”.

Калі вышыўка патрабуе ад Зоф'і нямальных фізічных укладанняў, то вязанне шкарпэтак для майстрыхі — своеасаблівы рэлакс. Вяжа, а пасля дорыць. Нядаўна “абула” ў свае шкарпэчкі ўсіх пастаяльцоў (26 чалавек) аддзялення сястрынскага догляду бальніцы. І гэта не адзінкавы яе жэст дабрачыннасці.

Калі вышыўка патрабуе ад Зоф'і нямальных фізічных укладанняў, то вязанне шкарпэтак для майстрыхі — своеасаблівы рэлакс. Вяжа, а пасля дорыць. Нядаўна “абула” ў свае шкарпэчкі ўсіх пастаяльцоў (26 чалавек) аддзялення сястрынскага догляду бальніцы. І гэта не адзінкавы яе жэст дабрачыннасці.

Калі вышыўка патрабуе ад Зоф'і нямальных фізічных укладанняў, то вязанне шкарпэтак для майстрыхі — своеасаблівы рэлакс. Вяжа, а пасля дорыць. Нядаўна “абула” ў свае шкарпэчкі ўсіх пастаяльцоў (26 чалавек) аддзялення сястрынскага догляду бальніцы. І гэта не адзінкавы яе жэст дабрачыннасці.

ФРЭЙД НЕ ПАМЫЛІўСА Б

“Пасля сарака гадоў жыццё толькі пачынаецца”, — Зоф'я гэта дакладна ведае. Пасля сарака яна зноў выйшла замуж, нарадзіла чацвёртае дзіця. Здаровеньку, прыгожаньку дзяўчынку. Старэйшыя дачушкі ўжо замужам, і сын таксама дарослы.

У яе прафесійным жыцці адбыліся змены: яна стала рамеснікам, напісала бізнес-план, атрымала ад дзяржавы субсідыю для адкрыцця свайго справы.

Некалі Зоф'я дала аб'явіцельнае стаць лепшай мамай для сваіх дзяцей. “Яны — маё самае цудоўнае ўкладанне, працяж мяне, у тым ліку і мае пераемнікі, — запэўнівае жанчына. — І старэйшыя дачкі, і сын добра вышываюць. Малодшай толькі чатыры годзікі — спадзяюся, у яе ўсё наперадзе... Асноўны матыў у маіх ручніках — сімвал маці. Думаеце, выпадкова?”

“Невыпадкова”, — адказвае бы Зігмунд Фрэйд, нават калі б не ведаў жаўцёвай гісторыі нашай гераіні.

Галіна АНТОНАВА
Фота аўтара і з сямейнага архіва Зоф'і Войтка

У час, калі нехта кажа пра "смерць кнігі", айчынныя бібліятэкары не спыняюцца ў сваім творчым пошуку, у тым ліку — і дзякуючы замежным творчым стажыроўкам. Сваімі ўражаннямі з нагоды нядаўніх паездак у Германію з "К" падзяліліся супрацоўнікі Цэнтралізаванай сістэмы дзіцячых бібліятэк сталіцы.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Беларускія бібліятэкары падчас наведвання нямецкіх бібліятэк.

MOST У ДАПАМОГУ

Мінулай восенню супрацоўнікі дзіцячых бібліятэк Мінска вярнуліся з работнай паездкі па бібліятэках Германіі, наведваючы Кельн, Бон, Бергхайм, Дзюсельдорф і Бруль. Стажыроўка адбылася дзякуючы вядомай праграме Еўрапейскага Саюза пад назвай MOST, якая скіраваная на пашырэнне прафесійных кантактаў паміж беларусамі і жыхарамі ЕС. Прычым, гэта была ўжо другая стажыроўка сталічных бібліятэкараў — першая адбылася яшчэ ў 2018 годзе, палчас якой мінчане наведвалі "кніжніцы" Штутгарта і Мюнхена.

Па словах загадчыцы аддзела бібліятэчнага маркетынгу ЦСДБ Мінска Алены Беразоўскай, паездка для бібліятэкараў атрымалася цалкам бясплатнай, што, натуральна, не магло не радаваць.

— Дзякуючы праекту MOST, мы змаглі забяць пра фінансавы складнік стажыроўкі, — кажа суразмоўца. — Так, паводле праекта, нам былі аплачаны ўсе выдаткі на візу, пражыныя дакументы, харчаванне і прахыванне.

Цікаваць беларусаў да бібліятэчных устаноў Германіі — невывпадкава: так, паводле дадзеных Нямецкай бібліятэчнай статыстыкі, у краіне функцыянуе каля дзесяці тысяч бібліятэк (разам з філіяламі), а штогод іх наведвае 218 мільянаў чалавек, што, натуральна, робіць "дамы кнігі" найбольш папулярнымі ўстановамі культуры ў Германіі.

Цікава, што акругі і супольнасці Германіі фінансуюць каля чатырох тысяч бібліятэк, сярод іх — публічныя бібліятэкі, бібліятэкі для дзяцей і моладзі, школьныя бібліятэкі, медыя-аўтобусы, музычныя бібліятэкі, бібліятэкі для асобаў з парушэннямі зроку, бібліятэкі ў папраўчых установах і бальніцах. Яшчэ амаль чатыры тысячы бібліятэк фінансуюцца рэлігійнымі ўстановамі — цэрквамі, касцёламі, кірхамі.

Побач з публічнымі і дзіцячымі бібліятэкамі ў Германіі існуе каля 250 навуковых, фінансаваных якіх ажыццяўляюць пераважна федэральная зямлі. Дзяржава фінансуе толькі некаторыя з іх, напрыклад, Нямецкую нацыянальную бібліятэку і Бібліятэку Бундэстага. А яшчэ, у адрозненне ад многіх іншых краін Еўропы, у Германіі не

Хакерспейс для ўсіх, або Нямецкія бібліятэкі ў дзеянні

Помнік кнізе каля бібліятэцы ў Дзюсельдорфе і яе чытальныя залы.

існуе нацыянальнага закону, які б забяспечыў фінансаванне бібліятэк і зрабіў абавязковай іх падтрымку з боку дзяржаўных органаў.

— Па гэтай прычыне білет чытача ў многіх бібліятэках Германіі выдаецца на платнай аснове, — кажа Алена Беразоўская. — Праўда, плата гэта не надта вялікая і цалкам па кішэні кожнаму. З іншага боку, за несвоечасовае вяртанне кніг у бібліятэку прадугледжаны дастаўка адчувальныя штрафы. Так што праца з вяртаннем кніг у "кніжніцах" Германіі наладжана досыць няблага. Мо і нам пераняць сёй-той вопыт замежных калег?

НОУ-ХАУ ЦІ ТРАДЫЦЫЯ?

Натуральна, вопыт замежнікаў заўсёды можна адаптаваць да беларускіх рэалій. Дык што ўразіла беларусаў найбольш? Найперш — паўсюдная аўтаматызацыя бібліятэк Германіі. Сёння чытач можа нават не сустракацца з бібліятэкарам ва ўстанове, калі дакладна ведае, якая кніга яму патрэбна. Ды і пра папяровыя фармуляры ў многіх нямецкіх бібліятэках ужо даўно забалі.

— Чытач прыходзіць у бібліятэку, бярэ неабходную яму кнігу і, падавіўшы яе пад сканер, які чытае шпрых-код і запісвае выданне ў электронны чытацкі фармуляр, ідзе далому, — тлумачыць Алена Беразоўская. — Вярнуць кнігу

Міжнародная бібліятэка ў замку Блётэмбург (Мюнхен).

яшчэ прасцей: каля будынка бібліятэкі стаяць шапікі, дзе можна здаць кнігу, нават не заходзячы ва ўстанову культуры. Такім чынам, кантакт паміж бібліятэкарам і чытачом часам зусім адсутнічае.

Натуральна, падобны падыход хоць і мае права на існаванне, але не заўсёды выклікае станоўчы рэакцыю ў беларускіх бібліятэкараў.

— Што да мяне, дык мне па душы традыцыйная практыка: нашы бібліятэкары і паразіць нейкія навічкі, і прынясуць дадатковую літаратуру па неабходнай чытачу тэматыцы, і нават выслушаюць яго жыццёвыя расказы, — кажа Алена Беразоўская. — Карацей кажучы, у Беларусі, на мой погляд, бібліятэкі і бібліятэкары больш чалавечныя, ставяцца да кожнага чытача індывідуальна. А вось у Германіі гэтага няма.

Прычына гэтага — даволі проста: па-першае, нямецкія бібліятэкі, як і беларускія, зазналі даволі значную аптымі-

вінкамі кніжнага рынку — ад каліровых папяровых кніг да электронных выданняў. Напрыклад, яшчэ адно з уражанняў айчынных бібліятэкараў: вялікія бібліятэчныя плошчы, дзе можна займацца індывідуальна ў сваім "закутку", утульна ўладкаваўшыся на канапах ці пуфіках.

Таксама сёння ў нямецкіх бібліятэках не з'яўляюцца рэдкасцю кавярні-чытальні, дзе можна не толькі папіць чаю, але і з'есці паўнаценны абед. А яшчэ тут ёсць хакерспейсы (гэта нешта нахкаптал тых каворкінгаў, якія арганізуюцца пры айчынных бібліятэ-

актыўна прыходзяць туды, каб здаць ці ўзяць у карыстанне ўпадабаннае выданне.

Так што, як бачна, наш, беларускі, шлях да ўкаранення бібліёбусаў на сяле, — гэта тая практыка, якая цалкам сябе апраўдвае ды мае вялікія перспектывы ў будучыні, што пацвярджаецца і вопытам бібліятэкараў Германіі. Праўда, варта толькі спачатку паклапаціцца пра распрацоўку і выпуск спецыялізаваных аўтаматэраў, прыстасаваных пад патрэбы бібліятэкараў ("К" пра гэта ўжо неаднойчы пісала), а не выкарыстоўваць для бібліятэчных выездаў звычай-

ках, скажам, пры бібліятэцы БНТУ), у якіх чытачы могуць не толькі знаходзіць сабе аднадушцаў па інтарэсах, але і выпрабаваць новыя тэхналогіі: 3D-прынтарты або шлемы віртуальнай рэчаіснасці. Так, па словах Алены Беразоўскай, у Міжнароднай маладзёжнай бібліятэцы, якая месціцца ў старажытным замку XV стагоддзя (!) Блётэмбургу ў горадзе Мюнхене, маленькія чытачы з дапамогай 3D-прынтара робяць невялікія макеты сапраўдных каменных абарончых пабудоваў, якія ёсць у Германіі. А яшчэ там жа знаходзіцца музей дзіцячага пісьменніка Міхаэля Энда, які нарадзіўся ў гэтай мясцовасці Баварыі.

ня машыны, што ёсць у наўячасці ў тым ці іншым аддзеле культуры Беларусі.

У ЯКАСЦІ ЗАКЛЮЧЭННЯ

Натуральна, распытваць пра крэатыўныя нямецкія бібліятэкары можна было б яшчэ доўга. Скажам, пра тое, што яны прапануюць мноства імпрэзаў для самых розных мэзавых груп, пра тое, як зашкаўліваюць чытаннем маленькіх чытачоў, як прапагандаваць сямейнае чытанне і гэтак далей, спрабуючы ў нялёгкай барацьбе супраць Google ды Youtube прывіць любоў да кнігі — ці то папяровай, ці то электроннай. Як, натуральна, і іх беларускія калегі.

МАБІЛЬНАЯ Ў РЭАЛЕ

Яшчэ адно ўражанне ад наведвання бібліятэчных устаноў Германіі — праца мабільных бібліятэк. Па словах Алены Беразоўскай, гэтыя бібліятэкі "на колах" можна знайсці на дарозе адразу — настолькі яны прыгожыя і маляўнічыя.

— Гэта, часяком, не проста "бусік", як у нас, дзе на сядзеннях ці пад імі размяшчаюцца кнігі і часопісы, а сапраўдныя вялікія спецыялізаваныя аўтобусы (ці часам міні-аўтобусы), абсталяваныя ўсім неабходным для работы бібліятэкара, — кажа Алена Беразоўская. — Так, акрамя кніг, у тым ліку электроннага фармату, тут можа пакарывацца камп'ютарам з інтэрнэтам, раздрукаваць неабходны матэрыял на прынттары, замовіць тую ці іншую кнігу ў электронным каталогу.

Дадам, што, па словах дырэктара Магілёўскай абласной бібліятэкі Ілены Сарокінай, якая таксама была ў нямецкіх "кніжніцах", аўтабібліятэкі Германіі бываюць у населеных пунктах не раз на месяц, як у нас, а раз на два тыдні! Мабільныя ўстановы культуры выпускаюцца на заводах ужо прыстасаванымі для выкарыстання ў бібліятэчнай галіне, а ў саміх паселішчах для бібліятэк "на колах" існуюць спецыяльныя стаянкі, на якіх абазначаны час іх прыбыцця і працы. І самае цікавае, што жыхары

Дарчы, вынікам супрацоўніцтва паміж бібліятэкамі Беларусі і Германіі стаўся няздуні візіт у апаз нямецкіх бібліятэкараў у дзіцячыя бібліятэкі Мінска. Госці не толькі пазнаёміліся з некаторымі сталічнымі дзіцячымі бібліятэкамі, але і ўзялі на ўзбраенне сёй-той вопыт беларускіх калег. Так што, як кажа Алена Беразоўская, супрацоўніцтва паміж бібліятэкамі — узаемакарыснае і ўзбагачае кожнага. Таму, натуральна, чакаецца далейшы працяг і замацаванне наладжаных кантактаў.

Балазе, гэтым сувязям вельмі спрыяе і даўняе супрацоўніцтва Цэнтралізаванай сістэмы дзіцячых бібліятэк Мінска ды Інстытута імя Гётэ-тэй. Так, дзякуючы сяброўству сувязям з Інстытутам Цэнтральная дзіцячая бібліятэка імя М. Астроўскага камплектуецца сёння вучэбнай і мастацкай літаратурай на нямецкай мове, аўдыё- і відэа-матэрыяламі, настольнымі гульнямі. Таксама ўстанове культуры прырадаецца лазерны прынтэр, сталжы для кніг, шафы для відэа- і аўдыёматэрыялаў, тут ладзяцца сумесныя мерапрыемствы і імпрэзы, моўныя стажыроўкі, сумесныя выставы і шмат гэтага і яшчэ. І, мабыць, гэта таксама толькі пачатак сумеснай працы ў галіне культурнага супрацоўніцтва, пра якую "К" абавязкова расказае на сваіх старонках.

Тэатральная сямейнасць

Мы ганарымся сваімі землякамі. І, нягледзячы на тое, што яны знаходзіліся далёка ад роднай Свіслаччыны — тыя людзі духоўна застаюцца часціцай зямлі, на якой нарадзіліся, часціцай спадчыны нашага краю. Выбітная яўрэйская актрыса і буйны тэатральны дзеяч Эстэр Рахель Камінская (у дзвіоцтве — Гальперн) нарадзілася ў мястэчку Поразава Гродзенскай губерні 10 сакавіка 1868 года.

Эстэр Рахель Камінская.

Іда Камінская ў фільме “Магазін на плошчы”.

У 1892 годзе яна дэбютавала ў тэатры “Эльдарада” ў Варшаве, выконваючы легкаважкія ролі ў легкадумных апэртах-ададзэнках, у слязлівых меладрамах. Але ў 1900 годзе, як бы азначаючы пачатак бурнага стагоддзя, Эстэр Рахель, якая стала да таго часу вядучай актрысай трупы, настаяла на ўключэнні ў рэпертуар п’ес Д. Пінскага, І. Перэца і Я. Гордзіна, у якіх раскрылася яе своеасаблівае сцэнічнае здольнасць.

Выкананне рэалістычных роляў у п’есах Гордзіна — Хасі (“Сіротка Хася”), Эсфіры (“За акіянам”), Мірэлы Эсфор і іншых паказала, на што здольная была дзяўчынка са Свіслаччыны.

Выдатнае веданне яўрэйскага месціцкага побыту, велізарны тэмперамент актрысы прынеслі ёй заслужаны поспех. З вялікай сілай і гарачынёй перадавала Камінская душэўныя перажыванні сваіх герояў — простых яўрэйскіх жанчын. Выступала яна і ў перакладным рэпертуары.

У 1903 годзе Эстэр Рахель упершыню выехала на гастролі ў Расію (Пецярбург, Кіеў, Адэса). Пасля вяртання ў Варшаву яна арганізавала і ўзначаліла “Літаратурную трупку” (1907 — 1910), у рэпертуары якой былі п’есы рускіх і замежных аўтараў: “На дне”, “Дама з камеліямі”, “Нара”... У наступныя гады — з 1905 па 1919 — яна гастралювала са сваёй трупай у Расіі і ЗША, а з 1920-га па год сваёй смерці — 1925 — выступала толькі ў Варшаве.

Па тэатральнай і артыстычнай дзейнасці Эстэр Камінскай існуе шырокая

Калектыў Варшаўскага мастацкага яўрэйскага тэатра і яго вядучая актрыса.

літаратура на яўрэйскай, польскай і рускай мовах: вядомы савецкі літаратар Н. Ойслэндэр напісаў некалькі кніг — “Ідышэр тэатр” (Масква, 1940 год) “Брыв фун Эстэр Рахель Камінскі” (Вільня, 1927 год), а Грудберг — Туркоў І. — “Дзі маме Эстэр Рахель” (Варшава, 1953 год). Шмат пісаў пра яе і вядомы маскоўскі тэатральны крытык Яўген Якаўлевіч Геніс на пачатку 60-х гадоў.

У тэатральнай справе “сямейнасць” заўсёды заахвочвалася, яна называецца тэатральнай дынастыяй, сямейнымі традыцыямі і з задавальненнем прасочваецца — чым далей, тым лепш.

Іда Камінская — дачка знакамітай Эстэр Камінскай. Пра яе дзяцінства, як і дзяцінства ўсіх “тэатральных” дзяцей, добра напісала Маргарыта Уладзіміраўна Алтаева-Ямшчыкова: “Няньчылі яе акцёры. За кулісамі яна была як дома: яе перадавалі з рук у рукі; з самага ранняга дзяцінства яна перагледзела прорву п’ес,

Касцёл у Свіслачы.

Магіла Эстэр Рахель Камінскай.

прымала ўдзел у спектаклях яўрэйскай перасоўнай трупы, што гастралювала па гарадах Літвы і Польшчы”.

Дэбют юнай Іды адбыўся ў 1903 годзе (так-так, дзяўчыны было ўсяго чатыры гады) — у п’есе Давіда Пінскага “Маці”. З 1916 года яна іграе ў яўрэйскай апэрыце, а праз год скан-

чае ў Варшаве драматычную школу, прымае ўдзел у пастаноўках, якія ажыццяўляюцца яе мамай.

У 1921 — 1928 гадах Іда Камінская разам з мужам, ржысёрам З. Турковым кіруе Варшаўскім мастацкім яўрэйскім тэатрам (ВИКТ), у якім выступае як актрыса і ржысёр. У 1933 годзе Іда засноўвае

свой уласны тэатр. Яна працягнула незабыўныя традыцыі ігры сваёй вялікай маці, яшчэ больш узмацняючы трагічныя рысы сцэнічных вобразаў. Нароўні з яўрэйскай класікай і сучаснымі п’есамі Іда ставіла ў кіраваных ёй тэатрах і “Братоў Карамазавых” па Дастаеўскім, і “Мяшчан”, і “Аптымістычную трагедыю” У. Вішнеўскага, і “Ваўкоў” Р. Ролана, і “Пана Аівяльскага” Фрэда ды іншае. Мама і школа адбіваецца і ў тым, што сама

(“Юліус і Этэль” Кручкоўскага) і гэтак далей.

У 1912 годзе Эстэр Рахель і Іда Камінскія ўпершыню зняліся ў кіно. Ржысёр М. Таўбін экранізаваў “Мірэла Эфрас” Я. Гордзіна. Галоўную ролю ў фільме выканала Эстэр, а трынаццацігадовая Іда выступіла ў эпізадычнай ролі. Пospех спадарожнічаў і кар’іне “Ткіес каф” (“Змова”, 1923). Ржысёр Зігмунд Туркоў зняў у ёй сваю жонку і яе маму. Апошняя сумеснай працай у кіно маці і дачкі Камінскіх стаў фільм “Зарок” (які выйшаў на экраны ў 1924 годзе). Самастойна Іда знялася ў кар’інах “Кара Божая” і “Двумужніца” (абедзве — 1913), а праз тры гады — у фільме “Шлюб на раздарожжы”. У 1939 годзе выйшла яе апошняя даваенная работа — фільм “Бяздомныя”.

Другая сусветная вайна прымусіла Іду Камінскую пакінуць Польшчу. Яна збегла ў Савецкі Саюз, дзе кіравала Дзяржаўным тэатрам у Львове, які з пачаткам ліхалецця быў эвакуіраваны і знаходзіўся ў гарадах Сярэдняй Азіі. І ўсё ж у Савецкай Расіі Камінская прапрацавала нядоўга — у 1947 годзе яна вяртаецца ў Польшчу, дзе кіруе яўрэйскім тэатрам у Лодзі (1949 — 1953) і Врошаве (1953 — 1955). У 1949 годзе Варшаўскі яўрэйскі камерны тэатр быў ператвораны ў Дзяржаўны яўрэйскі тэатр, якому было прысвоена імя Эстэр Рахель Камінскай. А яе дачка Іда аж да 1968 года была мастацкім кіраўніком тэатра імя мамы.

Пяцідзясятыя гады — гэта гады замежных гастролі: Англія, Францыя, Бельгія, Германія, Галандыя і Ізраіль.

У 1965 годзе на кінаэкраны розных краін свету выходзіць фільм чэхаславацкага ржысёра Я. Кадара і Э. Клоса “Крама на плошчы”. У 1966 годзе гэты фільм пра трагедыю яўрэйскага народа (галоўную ролю ў стужцы выканала Іда Камінская) быў уганараваны прэміяй “Оскар” Амерыканскай кінаакадэміі ў намінацыі “Лепшы замежны фільм года”, а таксама атрымаў і мноства іншых прэмій і прызоў, сярод якіх — прэмія міжнароднага кінафестывалю ў Канах, Дзяржаўная прэмія ЧССР.

Аўтар дзвюх п’ес, перакладчыца на ідыш каля 60 п’ес замежных аўтараў, ржысёр-пастаноўчык 65 спектакляў і выканаўца 124 роляў у тэатры і кіно Іда Камінская памёрла ў 1980 годзе ў Нью-Ёрку.

Вольга ШКУЛЕПА,
старшы навуковы супрацоўнік Свіслацкага гісторыка-краязнаўчага музея

(Працяг. Пачатак у №№ 12, 13.)

Калі верыць метрычнаму запісу аб хросце, да-
таванаму 21 чэрвеня 1818 года, будучая жонка
Станіслава Манюшкі Аляксандра ўсё ж нарадзіла-
ся 13 сакавіка таго ж 1818 года — а не ў 1820-м або
1821-м, як цягам палутара стагоддзяў сцвярджалі
даследчы. Ці ведаў аб гэтым кампазітар, калі браў
з ёй шлюб? Ці верыў ён жонцы на слова, што яна
была на год за яго маладзейшая? Пытанніям шмат,
і адназначнага адказу на іх няма. Таму да з'яўле-
ння новых звестак гэты аркуш справы мы перагар-
нем. І распачнем новую главу “манюшкіняны”.

**ПАДВОЙНАЯ
ЎРАЧЫСТАСЦЬ**

Жыццё вялікіх людзей —
гэта ня толькі гісторыя тры-
умфальных шэсцяў, святло
рампы ды гучныя авацыі. За-
ўсёды поруч і самае звычай-
нае жыццё, у якім досыць по-
бытавых праблем, канфліктаў
ды ўвогуле рознай “чарнухі”.
Часам самыя дробныя рэчы ў
аддаленай перспектыве аказ-
ваюцца каталізатарамі тэкта-
нічных зрухаў. Напрыклад,
калі б не знаёмства з “шас-
нашашігаловай” дзяўчынай
і не ўмова маці Аляксандры
Мюлер — перад шлюбам
ейны зяць павінен атрымаць
нейкае рамяство, каб утрым-
ліваць сям'ю — не паехаў бы
Станіслаў у Берлін вучыцца
ў спеўнаму акадэмію. І тады,
па ўсёй верагоднасці, месца
бацькі беларускай і польскай
операў заняў бы нехта іншы.

Але калі б не яшчэ адна гі-
сторыя, якая ў “манюшказнаў-
стве” праходзіць неак амаль
незаўважна, цалкам вера-
годна, што “віленскі перыяд”
кампазітара не быў бы такім
пакупільным, не апынуў бы столь-
кі здароўя, нерваў і сіл. І, зноў
такі, невядома, ці з'ехаў бы
каначаткова Манюшка з Баш-
каўшчыны на чужыну. Што ж
гэта за гісторыя? Звязаная яна з
варшаўскім музыкантам Кара-
лем Штурмам, які ў 1846 годзе
апынуўся ў Вільні. Але пачало-
ся ўсё задоўга да таго.

21 чэрвеня 1818 года ў кас-
цёле святога Яна адбылася
падвойная ўрачыстасць. Ад-
разу пасля хросці Аляксан-
дры, да купелі паднеслі яе
стрыечную сястры. Дзяўчыне,
народжанай 14 мая 1818 года,
далі імя Сафія. Хросным баць-
кам дачкі капітана расійскага
войска Станіслава Мюлера
і Альжбэты з Закрэўскай сталі
старэйшы брат Станіслава,
ротмістр расійскага войска
Ксаверый (бацька ахрышчана-
най за галізна да таго Аляк-
сандры) і Марыя Закрэўская
(бабка Сафіі).

**АФІЦЭР
У ТАВАРЫСТВЕ
“НЯГОДНІКАУ”**

Я ўжо казаў, што Станіслаў
Мюлер — самы вядомы прад-
стаўнік гэтай старой віленскай
сям'і. Ніягоны бацька віленскі
бургамістр Ян, ні брат Ксаве-
рый і блізу не атрымалі той па-
смяротнай славы, якой удзяч-
ныя сучайнічкі ўзнагародзілі
Станіслава. Сведчаннем таму,
напрыклад, можа стаць яго-
ны некролаг, які выйшаў у
“Tygodnik Petersburskim” і
быў напісаны сябрам спа-
чылага, літаратарам Ігнатам
Ходзькам. Уласна, ён і тлум-
чыць, чым жа быў вядомы
Станіслаў.

**Частка III.
Моцарт
і Сальеры
па-віленску**

Таямніцы Манюшкаў

Нарадзіўся ён у Вільні,
у сям'і Яна і Альж-
бэты з Краўзаў. Быў
ахрышчаны, падобна,
17 мая (хаця сцвяр-
джаецца, што 17 чэр-
веня) 1786 года. У метрыч-
ным запісе гаворацца, што
ягоным хростным бацькам
стаў яснавельможны Ігнат
Рымша, абозны гарадзенскі,
а адным са сведкаў — Флары-
ян Вайніловіч, харужы ВКЛ
і будучы генерал польскага
войска. Усё гэта сведчыць,
што сям'я Мюлера на той мо-
мент мела даволі высокі ста-
тус у Вільні.

Адвучыўшыся ў Варша-
ве, хлопчэ вярнуўся на Ра-
дзіму і 6 верасня 1800 года
паступіў на службу ў 3 полк
пешай артылерыі імператар-
скай арміі. Ад таго часу і да
моманту адстаўкі па “ранен-
ні” Станіслаў мужна біўся з
ворагамі Расійскай імперыі
на ўсіх франтах (па-за межамі
гэтай імперыі). За гераізм
атрымліваў і чыны, і ўзна-
гароды. Уласна, такі шлях у
тыя часы абралі многія дзеці
са шляхецкіх сям'яў — ВКЛ і
Польшча перасталі існаваць,
і трэба было нежк прыстаоў-
вацца. Але гэта не перашка-
джала ім і іх нашчадкам пры
кожным зручным выпадку
паварочываць зброю супраць
тых, каго яны лічылі акупан-
тамі роднай зямлі.

Дэмабілізаваўшыся з вой-
ска і атрымаўшы пажыццё-
вую пенсію, Станіслаў вяр-
таецца ў Вільню дзё застэ
сямейныя справы ў страшэн-
ным заняпадзе. Так-сяк іх
выправіўшы, 21 студзеня 1811
года ў касцёле святога Яна ка-
пітан Мюлер бярэ шлюб са

старэйшай дачкой Станісла-
ва Закрэўскага, таксама капі-
тана, але польскіх войск.

Маючы добрую адука-
цыю, любячы навуку, выдат-
на валодаючы французкай і
нямецкай мовамі, Станіслаў
Мюлер намагаўся прыкласці
свае сілы для ўдасканалення
“мясцовых звычайяў”. Таму
не дзіва, што яго імя сустра-
каецца сярод чальцоў розных
масонскіх ложаў — у тым ліку
і “Дасканалая еднасць”, ку-
ды, сярод іншых, уваходзілі
такія вядомыя асобы, як Да-
мінік Манюшка, Ян і Ігнат
Ходзькі, Юзаф Струміла,
Людвік Плятэр, плямяннік
Тадэвуша Рэйтана Дамінік,
а таксама граф Міхал Валіц-
кі, які заслужыў асабіста
артыкула...

Не ўсе чальцы гэтай і
іншых ложаў адзначыліся
годнымі ўчынкамі. Аднак
шмат хто — а сярод такіх былі
і дзядзькі кампазітара Стані-
слава Манюшкі — не толькі
дэкларавалі прагу мяняць свет
у лепшы бок, але і рабіў гэта
сваімі рукамі.

Многія з гэтых асобаў на-
лежылі і да асветніцкага лі-

Мюлеру. Для аўтараў гэ-
тай унікальнай газеты не
было “агульнапрызна-
ных аўтарытэтаў” і “свя-
тых кароваў”. Нечым да
яе былі падобныя “На-
вінкі”, якія выдаваліся ў
Мінску ўжо на пачатку
нашага стагоддзя. Неда-
рожна ж таварыства на-
зваўся “Нягоднікі”!

Станіслаў Мюлер
з'яўляецца аўтарам ня толькі
“бруковых артыкулаў”.
Ён аўтар такіх прац, як
Słownik Francuzko-Polski, ze
zbiorem wyrazów naukowych
i technicznych (1826 год, 2
тамы, 829 старонак), Słownik
Polsko-Rossyjski 1829 (3 тамы,
1639 старонак) і, урэшце,
самая вялікая “цаліна” —
Pan-Lexicon, czyli Słownik
powszechny francuzko-polski
(4 тамы, 4154 старонкі). Ён
застаўся ў рукапісе, хоць і
быў ухвалены да друку цэн-
зарам і навукоўцам Ляонам
Бароўскім.

Сафія, па словах Ма-
раўскага, у дзяцінстве была
вельмі прыгожая. Але, калі
падрасла, мошна змяніла-
ся да горшага (“była bardzo
nieładna”). Ад маці яна пера-
ніла звучку лічын, што калі
нейкі хлопчэ ці спадар сказаў
ёй пару прыемных слоў або
паглядзеў на яе з цікавасцю,
гэта значыла толькі адно —
закахаўся. Калі ж рэакцыя
спадара не мела працягу, то
пачыналіся крыўды, кліны і
гэтак далей. Таму, можа, і не
дзіва, што Сафіі лёс накана-
ваў чакаць мужа амаль 28 га-
доў. І якога мужа...

Вось тут мы ўсутыч пад-
шылі да асноўнай тэмы. Тэ-
мы, дзе галоўную партыю згу-
ляе наш Сальеры — Караль
Штурм. І перад тым, як чытач
даведаецца, якімі музычны-
мі інструментамі ён валодаў і
чым уславіў свой род, распа-
вядзем пра ягоныя продкаў.

**БЕРЛІНСКІ
“АФІЦЫЯЛІСТА”
З УРОЦЛАВА**

Караль быў трэцім сы-
нам свайго бацькі. Акрамя
Фердынанда, Ігната-Юзафа,
Каралю, іх бацькі мелі яшчэ і
дачку Апалонію-Юлію-Ка-
раліну. Самым вядомым з
братоў стаў Ігнат-Юзаф. За-
вершыўшы варшаўскую дра-
матычную школу, ён дэбю-
таваў у тамтэйшым тэатры, а
пазней працаваў у кракаў-
скім, львоўскім, чарнавіцкім,
пешкім. Неблагі акцёр з вы-
датнымі знешнімі дазенымі,
Юзаф, аднак, не стаў знака-
мітым. Сіэну пакінуў пасля
1861 года. Быў жанаты на кра-
каўскай актрысе Анэлі Піко.
Памёр у Варшаве і пахаваны
на паванзкоўскіх могілках.

Іх бацька, Вінгельм-Фер-
дынад Штурм (1794 — 1832)
быў даволі заможнім таварам
каваліярнымі таварамі і
вінамі. Меў неабмежаваны
кредыт па-за межамі імперыі.
З павягі да такой значнай асо-
бы (ці яго капіталу), на пер-
шай і другой старонках “Вар-
шаўскага кур'ера” ў 1832 годзе
быў надрукаваны кароткі не-
кролаг. Магчыма, яго жонка
Апалонія была родам з Вільні:
прозвішча Напяркоўскай там
сустракаецца. Пахавалі Він-
гельма на Паванзках, толькі
на евангеліска-аўгсбургскай
частцы.

Што да “прапацласты”
(заснавальніка) варшаўскай
галіны роду, то ім быў Караль
Штурм з Уроцлава. Былы
берлінскі афіцыйны ганцляр,
жанаты на Ёгане Крэйсціне з
Гейслераў з Вартэнбергу (па-
мяр ў 1832). Як мы бачым,
сям'я была традыцыйна-
мяшчэцкая, купецкая.

І вось, Караль, названы ў
гонар дзёда, мяняе родную
Варшаўу і перабіраецца ў Ві-
льню. Праз нейкі час Стані-
славу Манюшку давадзецца
зрабіць адваротнае. А ў яго
лістах гэты калега і нават ужо
сваёк (муж стрыечнай сястры
жонкі) будзе гдавацца адно
самымі чорнымі словамі.

**Зміцер ЮРКЕВІЧ,
гісторык-архівіст**

Працяг —
у наступных нумарах “К”.

З'ЯўЛЕННЕ САЛЬЕРЫ

Змагаючыся з нейкай
хваробай, Станіслаў Мюлер
здзейсніў вандроўку па Еўро-
пе. Але здаравейшы клімат не
дапамог. Памёр ён 15 чэрвеня
1847 года ў дзве гадзіны дня.
На руках жонкі, дачкі Сафіі і
зятця, якім на той момант стаў
ужо заданы Караль Штурм.
Пахаваны, калі верыць да-
кументам, на віленскіх Бер-
нарднскіх могілках. Але яго
магілу мне знайсці пакуль не
ўдалося.

Вось ягоная біяграфія, апи-
саная ў традыцыйным, “ка-
нанічным” ключы. Але гэта
яшчэ не ўсё. Захаваўся такса-
ма і ўспаміны пра Станіслава
зусім іншага кітлугу. Сямей-
ны лекар Мюлераў Станіслаў
Мараўскі надаў гэтай постаці
ў сваіх мемуарах вельмі шмат
увагі, і на тое былі прычыны
амурныя. Ён быў закаханы
ў жонку Ксаверыя Мюлера
Марыю (маці Аляксандра).
І адначасова ў яго была за-
каханая жонка Станіслава
Мюлера Альжбэта (маці Сафіі).
Для нас гэтыя ўспаміны архі-
важныя, бо іх аўтар падае гі-
сторыю сям'і як бы знутры,
дасканала ведаючы ўсё яе та-
ямніцы.

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.";
■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.";
■ "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.". **Новы раздзел — "Сусвет Язэпа Драздовіча".**
Выставы:
■ Выстава твораў жывапісу Юрыя Платонава "Вандроўка" — да 3 мая.
■ Унікальная выстава да 100-годдзя мастацкага аб'яднання УНОВІС "Нас зразумоюць праз 100 гадоў. Лазар Хідэкель" — да 15 красавіка.
■ Выстава рускага і беларускага іканісму XVIII — пачатку XX стагоддзяў к 85 годдзю за дня нараджэння Мітрапаліта Філарэта — да 21 мая.
■ Выставачны праект Вольгі Сазыкінай "Пра шкло".

■ Выстава "Рускі імпрэсіянізм" (жывапіс, графіка і скульптура з калекцыі музея) — да 8 чэрвеня.

Філіялы музея

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ."
г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
■ "Жыццё і творчасць Валенціны Ваньковіча".
■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.". **Выстава мастацкай фатаграфіі беларускага мастака Уладзіміра Цірко "Сілуэты спадчыны"** — да 12 красавіка.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ
Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава "Повязь часоў", якая змяшчае з багаццем вобразнага традыцыйнага ручніка.
■ Майстар-клас па традыцыйнай тэхніцы

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:
магазіны "Белсаюздрук"
Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".
Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".
Праспект Незалежнасці, 44.
Вуліца Валадарскага, 16.
кіёскі "Белсаюздрук"
ст.м. "Наміга", вул. М. Багдановіча.
Праспект Пераможцаў, 5.
Вуліца Рабкораўская, 17.
Праспект Незалежнасці, 68, В.
Вуліца Лабанка, 2.

роспісу вялікодных яек "Пісанкі". Кожную наядлоу а 12-й.
■ Выстава Святланы Піваварчы і Святланы Аляксеевай "Чараўніцтва іголачкі" — да 16 мая.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ПІСЬМАНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 43 22.
У перыяд з 1 па 12 красавіка Нацыянальны гістарычны музей і Музей прыроды і экалогіі рацуноў з 3 па 5 красавіка, з 10 па 12 красавіка, 6 — 9 красавіка музеі зачынены для наведвання.

Экспазіцыі:

■ Абноўленая экспазіцыя "Старажытнае Беларусь".
■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
■ Бестэрмінавая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе наведваць музей і яго шэсць філіялаў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх.
■ Аўтарскі праект Ахрэма Белабровіка VKL3D.
■ Акцыя "Воляне піяніна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.
Выставы:
■ Выстава "Беларусь: адраджэнне духоўнасці".
■ Выстава "Ад рымскага дзнарна да беларускага рубля".
■ Выстава "Вайна і мір. Вяртанне" — да 22 красавіка.

Філіялы музея

ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДУ РСДРП
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.
■ Абноўленая экспазіцыя "Гісторыя сацыял-дэмакратычнага руху канца XIX — пачатку XX стст."
■ Інтэрактыўная выстава "Play! Гісторыя мультфільмаў" — да 5 красавіка.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 38.
Тэл.: 327 46 11.
■ Пастаянная экспазіцыя "Сучасная гісторыя Рэспублікі Беларусь: 1991 — 2017 гг."

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 06 33.
Экспазіцыі:
■ "Сезонныя змены".
■ "Вадаёмы і насельнікі

прыбрэжных раслін".
■ "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
■ "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
■ "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".
■ Атракцыён "Стужачны лабірынт".
■ Атракцыён "Лазерны квест".
■ Выстава "Народжанне морам".
г. Мінск, вул. Багдановіча, 9а, Дом прыроды. Тэл.: 237 46 94.
■ Выстава "Жывая экзатыка" — да 26 ліпеня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ

г. Мінск, Музычны зав., 5.
Тэл.: 220 26 67.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях";
■ "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст."; "Беларуская музычная культура XX ст."; "Тэатральная культура Беларусі XX ст."

ГАСЦЁЎНА

УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА
г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.
■ Пастаянная экспазіцыя. **Майстар-класы:**
■ Музейныя заняткі "Тэатральная льялка" для дзяцей 5+.
■ Інтэрактыўны музейныя заняткі "Асновы акцёрскага майстэрства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО
г. Мінск, вул. Свардлова, 4.
Тэл.: 327 10 75.
■ Пастаянная экспазіцыя "Гісторыя беларускага кінематографа".
■ Выстава "Жывы гук" фотамастака Рамунаса Данісявічуса — да 12 красавіка.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ
г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66. Музей працуе: аўторак-наядзелу з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), панядзелак — выхадны.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Часовая экспазіцыя "Бухенвальд" да міжнароднага Дня вязня і 75-годдзя вызвалення вязняў гэтага нацыскага лагера — з 8 красавіка да 11 мая.

Іван Касцяхін, Мікалай Калядка.
■ 7 — Канцэрт "Вечар раманса". Камерная зала імя Л.П.Александровскай.
■ 8 — "Карсар" (балет у 3-х дзеях) А.Адана, Ц.Пуні, Л.Дэліба, Р.Дрыга, П.Альдзбургскага. Дыржор — Мікалай Калядка.
■ 9 — "Травіята" (опера ў 4-х дзеях) Дж. Вердзі. Дыржор — Дзмітрый Мацівенка.
■ 10 — "Спартак" (балет у 3-х дзеях) А.Хачатурана. Дыржор — Мікалай Калядка.
■ 11 — "Рыгаледа" (опера ў 2-х дзеях) Дж.Вердзі — Алег Лясун.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПЛЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Гістарычны квест "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках.
■ Міжнародная выстава "Модныя дамы ў Нясвіжы" — да 31 мая.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Квест "Выхадкі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Тэатралізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
■ Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У госці да Пана Каханю".
■ Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".
■ Тэматычная экскурсія з элементамі квеста для дзвюх "Інтрыгі Кулідона".
■ Музейныя камунікатыўныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усгао сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".
■ Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
■ Правадзненне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вясельля.
■ Музейная фоталапоўка.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5.
Тэл.: 294 91 96.
Экспазіцыі:
■ "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".

■ Экспазіцыя "Склен" на сядзібе Якуба Коласа.
■ Праект "Вайна і мір. Беларусь памятае", прымеркаваны да 75-годдзя Перамогі.
■ Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
■ Тэатралізаваныя прадстаўленні ваводле беларускіх народных казак.
■ Музейныя майстар-класы і заняткі.
■ Мультымедычны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
■ Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".

■ Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квест-гульні "Таямніцы дома Песняра".

Акцыі:

■ "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музеі).
■ Віншаванне ад музея, фотасесія "У дзень вясельля — у музей!"

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10.
Тэл.: 321 24 30.

Філіялы музея

ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

■ Адноўленая экспазіцыя "Адкрыццё жывапісу" (візуальная рэтрспектыва творчасці народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва).
■ Выстава жывапісу і графікі Леаніда Шчамялёва "Пра жанчын і пра вясну" — да 19 красавіка.
■ Выстава "Леаніду Шчамялёву — 97. Графіка з сямейнай калекцыі" — да 19 красавіка.

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ

МІХАІЛА САВІЦКАГА

г. Мінск, пл. Свабоды, 15.

Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:

■ "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прысвечана

Ганароваму грамадзяніну

г. Мінска Міхаілу Савіцкаму.

■ "Мінск губернскай. Шляхецкі побыт".

■ "Фарфоравыя гісторыі. Знакамітыя людзі ў фарфоры" — да 3 мая.

■ Выстава жывапісу і графікі

Віктара Мікіты "Калодзеж-партал" — да 12 красавіка.

■ Выстава жывапісу і графікі

"Горад сонца", прымеркаваная

да 75-годдзя Перамогі ў

Вялікай Айчыннай вайне і

прысвечаная 10-годдзю

Музея гісторыі горада

Мінска — з 10 красавіка

да 7 чэрвеня.

■ Пастаянная экспазіцыя:

"Гісторыя Навагрудчыны са

старажытных часоў да

Вялікай Айчыннай вайны".

г. Навагрудка, вул. Мінская, 64-66.

■ Экспазіцыя:

"Музей яўрэйскага супраціўлення

на Навагрудчыне".

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА

У НАВАГРУДКУ

г. Навагрудка, вул. Леніна, 1.

Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса).

■ Пастаянная экспазіцыя:

"Жыццё і творчасць

Адама Міцкевіча".

■ Пастаянныя выставы:

"Свято кухні Міцкевічаў",

"Малюнк сельскага жыцця",

"Пан Тадэвуш" праз час і

народы".

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ Ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА"

звяртайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

ЭКСПАЗІЦЫЯ "МІНСКАЯ КОННАЯ ЧЫГУНКА"

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6.

■ Экспазіцыя складаецца з некалькіх раздзелаў, якія распавядаюць пра жыццё Мінска 1890 — 1920-х гг.

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА"

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8-2.

■ Пастаянная экспазіцыя.

■ Выстава "Нальшанскія сустрэчы" — да 19 красавіка.

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10.

Тэл.: 285 18 86.

Экспазіцыя:

■ "Колы часу" — прадметы

гарадской і сялянскай культуры

кан. XIX — сяр. XX стст.

АРТ-ГАСЦЁЎНА

"ВЫСОКАЕ МЫСТА"

г. Мінск, вул. Герцэна, 2а.

Тэл.: 321 24 30.

■ Выстава скульптуры і

жывапісу мастака "My Way"

Спартака Арацянэна — да 12

красавіка.

НАВАГРУДСКІ ГІСТОРЫКА-

КРАЯЗНАУЧЫ МУЗЕЙ

г. Навагрудка,

вул. Гродзенская, 2.

Тэл. (8-01597) 2 14 70.

■ Пастаянная экспазіцыя:

"Гісторыя Навагрудчыны са

старажытных часоў да

Вялікай Айчыннай вайны".

г. Навагрудка, вул. Мінская, 64-66.

■ Экспазіцыя:

"Музей яўрэйскага

супраціўлення

на Навагрудчыне".

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА

У НАВАГРУДКУ

г. Навагрудка, вул. Леніна, 1.

Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса).

■ Пастаянная экспазіцыя:

"Жыццё і творчасць

Адама Міцкевіча".

■ Пастаянныя выставы:

"Свято кухні Міцкевічаў",

"Малюнк сельскага жыцця",

"Пан Тадэвуш" праз час і

народы".

ГАЛЕРЭІ

"УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ"

г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1.

Тэл.: 327 26 12.

■ Выніковая выстава

15-га Міжнароднага конкурсу

жывапісу і графікі "На сваёй

Зямлі" — з 6 да 25 красавіка.

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА

г. Мінск, вул. Казлова, 3.

Тэл./факс: 290 60 10.

■ Выстава "Шляхі нямецкага

мастацтва" — да 12 красавіка.

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.

■ 4 — "Што здарылася ў лесе?" (інтэрактыўная казка). Пачатак а 12-й.

■ 4 — Канцэрт "Шэдэўры оперы". Камерная зала імя Л.П.Александровскай.

■ 5 — "Бахчысарайскі фантан" (балет у 2-х дзеях) Б.Асаф'ева. Пачатак аб 11-й і а 18-й. Дыржоры —